

Ва-л-ҳамду лиллāҳи Рабби-л-ъāламīн.182.

182. Ва ҳамду ситоиш махсуси Худованде аст, ки Парвардигори ҷаҳониён аст!

Ҷамиъи ҳамду сипосу шукр, чи дар ибтидо ва чи дар интиҳо, мар Аллоҳтаъолоро бод, ки Ў Парвардигори тамоми халоиқ ва тамоми оламҳост.

Аз ҳадисҳо чуноне, ки дар оятҳои 109-120-130 ҳамин сура ишора шуд хондани оятҳои сегонае, ки охири ин сура аст баъди тиловати Қуръон ё хатми маҷлис собит аст.

Сураи 38-уми Қуръон буда, дар Макка нозил шуда, аз 88 оят иборат аст.

Бисмиллāҳи-р-Раҳмāнир-Раҳīм

Ҳадафҳои асосии ин сураи карим чун сураҳои дар Макка нозилшуда муолиҷаи ақидаи исломӣ аст. Дар оғози сура Аллоҳтаъоло ба Қуръон, он Қуръоне, ки бо услуби китобати (навиштаҷоти) худ мардумро оғиз гардондааст, қасам хӯрда, ба оламиён хабар медиҳад, ки Қуръон ҳаққасту Муҳаммад (с) наби мурсал аст.

Баъдан аз ваҳдонияти Аллоҳтаъоло сухан рафта, аз онҳое ёд мешавад, ки ваҳдонияти он Зотро инкор намуданду аз даъвати Расули акрам (с) сар печидаанд. Барои ҳушдори онҳо мисоли пурмӯҳтавое аз гузаштагон оварда мешавад, ки он тоғиҳо дар гумроҳӣ, ҷаҳолат, дурӯғ ҳисобидани расулон ва ғафлатзадагӣ аз ҳад гузашта буданд. Ин буд, ки бар сари онҳо азобҳои ниҳоят сахт фуруд омад.

Аллоҳтаъоло барои таскини Ҳабиби Худ (с) дар ин сура аз анбиёи (набиёни) пешгузашта ва рӯзгори ибратбахши онҳо мисолҳо меорад. Аз ҷумла, аз ҳазрати Сулаймон (а) ва қиблагоҳи (падари) ӯ (а) ҳазрати Довуд (а) ҳамчунин аз дигар анбиё чун Айюб (а), Исҳоқ (а), Яъқуб (а) ва Исмоил (а) мисол оварда мешавад. Одатulloҳ чунин буда, ки анбиё (а) ва авлиё (дӯстони Худо)-ро ба чунин мушкилиҳои сахт мубтало месозад.

Дар давоми сураи муборак далелҳое оварда шудаанд, ки ба ваҳдонияти Аллоҳтаъоло далолат мекунад. Гуфта мешавад, ки ин дунё бе мақсад офарида нашудааст ва ба ҷуз он боз дунёи дигаре низ вуҷуд дорад, ки дар он солеҳу (неккирдор) толеҳ (бадкирдор) подоши амали худро хоҳанд гирифт.

Хатми сура баёни вазифаи муҳимми ҳазрати Муҳаммад (с)-ро ба миён мегузорад, ки аз Одам (а) сар карда, вазифаи аввалиндараҷаи тамоми расулон будааст. Он вазифаҳои асосӣ ва муқаддас фаҳмондани Тавҳид - яктопарастист. Дар охир, барои шумо хонандагони китоби муқаддас як чизро гуфтанием, ки ин сура номи «Сод»-ро гирифтааст, ҳол он ки сод яке аз ҳарфҳои алифбои араб аст. Ин бори дигар ба он ишорат мекунад, ки Қуръон як муъҷизаи Илоҳист ва аз он хабар медиҳад, ки Қуръон аз чунин ҳарфҳои барои шумо шинос китобат гардидааст, вале шумо - бандагон агар пеши худ чунин мақсадро гузоред ҳам, қудрати эҷоди китоберо мисли он, надоред ва бешубҳа оқибат мемонед. Ин буд як нигоҳе ба мундариҷаи ин сураи муборак.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллаҳи-р-Раҳманир-Раҳим

*Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону
бениҳоят бораҳм аст.*

ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ

Ўқод. Ва-л-Қур-āни зи-з-зикр. 1.

**1. Сод. Қасам ба Қуръони соҳиби панд (маънои ҳарфи «сод»-ро
Худованд медонад)**

Ҳарфи «Сод» мисли дигар ҳарфҳои, ки баъзе сураҳои Қуръон бо онҳо оғоз мегарданд, аз ҷумлаи муташобихот (сир) буда, ба тафсири онҳо аҳли суннати вал ҷамоат даст назадаанд. Эшон гуфтаанд: «Аллоҳ ба мақсаду мароми ин ҳарфҳо донотар аст». Ба ҳар тақдир, чуноне дар боло гузашт, ба ин тарз оғоз шудани сураҳо, яъне ба воситаи ҳарфҳои ибтидоӣ ёфтани онҳо, як муъҷизаи Қуръонӣ будааст. Мо аҳли салафро пайравӣ намуда, ба тафсири ин ҳарфҳо нақӯшидем.

Дар давоми оят Аллоҳтаъоло ба китоби худ (Қуръон), ки он дорои мартабаи олию соҳиби шаъни бузург аст, савганд ёд кардааст. Дар ҷавоби қасам, ки дар зоҳири оят дида намешавад, муфасссирон фикрҳои гуногун баён намудаанд. Яке аз онҳо ин аст:

«Албатта, ин Қуръон мардумро очиз гардонида, сидқи Муҳаммад (с)-ро тасдиқунанда аст». Қуръон тамоми эҳтиёҷоти лозимаи мардумро бо панду ҳикматҳояш ҷавобгӯ аст, вале на ҳама аз он панд мегиранд.

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ ﴿٢﴾

Бали-л-лазӣна кафару фӣ izzати-в ва шикқ. 2.

2. балки ононе ки кофир шуданд, (ҳамчунон) дар саркашӣ ва дар муҳолифатанд, Қуръонро намепазиранд.

Аммо кофирон ба ин Қуръони саршори панду ҳикматҳо, ки инсонро ба сӯи маърифати Илоҳӣ ва наҷоту саодати дорайн (ду дунё) раҳнамо месозад, муҳолифат меварзанд, ҳол он ки аз ҳар як ояти он садое барояшон мерасад, ки ҳар касе ба ҳарфи Қуръон бовар карда, тибқи фармудаи он амал намояд ва рисолати Пайғамбар (с)-ро дуруст дониста, аз ӯ пайравӣ кунад, донанд, ки саодати ҳар ду ҷаҳонро ёфтааст. Лекин шахсоне ҳастанд, ки ба ҳеҷ яке аз он боварӣ надоранд ва дар маънои Қуръон ва рисолати Он ҳазрат (с) камбудиро ҷӯе мешаванд. Онҳо сармаст аз кибру гурури хеш, бар ҳақ муҳолифат мекунанд. Онҳо ба гирдоби ҷаҳл фуру рафта, лоақал аз гузаштагони ҳампешаи худ, чуноне ки дар ояти зер мефармояд, дарси ибрат намегиранд...

كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنْ قَرْنٍ فَنَادَواْ وَلَآتٍ حِينَ مَنَاصٍ ﴿٣﴾

Кам аҳлакнā миъ қаблиҳим-м миъ қарний фа нāда-в ва лāта ҳӯна манāс. 3.

3. Бисёр гурӯҳҳоро, ки пеш аз онҳо буданд, ҳалок сохтем, пас, фарёд (-и пушаймонӣ) бароварданд, вале он вақт ҳангоми халосӣ (-и онҳо аз азоб) набуд.

Барои аҳли Макка ин оят валлоҳу аълам, ҳам таҳдидасту ҳам ваъид. Аллоҳтаъоло мефармояд, ки дар асрҳои гузашта ҳам, мисли кофирони Макка бисёр гурӯҳҳои саркаше буданд, ки дар муқобили анбиё (а) туғён варзиданду муҳолифат намуданд. Онҳо то охири лаҳза ба худ наомаданду аз муқобила ба ҳақ даст накашиданд. Бадбахтона, азоби ваъдашуда бар сарашон омад. Онҳо ҳангоме нолаву зорӣ намуданд, ки вақти зориву тавба гузашта буд. Яъне онҳо азобу ҳалокашонро яқин пай бурданд. Назди Аллоҳ зораву тавалло намуда аз азоб халосӣ ҷустанд, вале ин ба онҳо ҳеҷ суде набахшид ва ҳамаи онҳо ба боди фано рафтанду дигар паноҳгоҳу роҳи наҷот барои онҳо боқӣ намонд.

Бадбахтии дигари онҳо дар он буд, ки:...

وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا سِحْرٌ كَذَّابٌ ﴿٤﴾

Ва ʔаҷибӯ аӢ ҷааҳум-м муӢзиру-м минҳум. Ва қола-л-кāфинуна ҳāзā сāҳирун каззāб.4.

4. Ва аз он, ки бар онҳо аз қавми худашон тарсонандае биёмад, тааҷҷуб карданд ва кофирон гуфтанд: «Ин шахс ҷодугару бисёр дурӯғгӯ аст».

Аллоҳтаъоло зимни ояти мазкур аз рафтори мушрикони Макка, чунин хабар додааст, ки онҳо аз шунидани хабари ба шарафи пайғамбарӣ ноил шудани Муҳаммад (с) бисёр ба тааҷҷуб омада гуфтанд, ки агар аз осмон фариштае дар сурати расули Аллоҳ нозил мешуд, мумкин буд, ки мо онро қабул мекардем. Аммо ту бошӣ мисли мо инсон ҳастӣ, чӣ хел мо туро ҳамчун фиристодаи Аллоҳ пазиро бошем? Меҳохӣ исбот кунӣ, ки туро Аллоҳ ба сӯи мо фиристодаасту, моро тарсу бим медиҳӣ? Гоҳо ба тарсонидану таҳдиди мо мегузарӣ. Меғӯӣ маро Аллоҳ барои даъвати шумо фиристодааст. Барои тасдиқи гуфтаҳои худ як-ду ҳарфи шеърмонандро ба гӯши мо меҳонӣ ва меғӯӣ ин сухани Аллоҳ аст. Сеҳру (ҷоду) ҳилаҳои худро нишон дода, онро муъҷизаи Илоҳӣ меғӯӣ?

Боз ин бадбахтон дар суханҳои куфронаи худ фурӯтар рафта, ба Расулуллоҳ гуфтанд, ки ай Муҳаммад, мо туро чӣ хел пазиро бошем, ки ту бисёр дурӯғгӯ ҳастӣ ва дар дурӯғ гуфтан бисёр муболиға менамоӣ??!

أَجْعَلِ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ ﴿٥﴾

А-ҷаъала-л āлиҳата Илāҳа-в Вāҳидā. Инна ҳāзā лашай-ун ʔучāб. 5.

5. Оё маъбудонро маъбуди ягона гардонид? Ҳаройина, ин бисёр чизи аҷиб аст.

Чун Расулуллоҳ (с) мушрикони ба сӯи тавҳид (яктопарастӣ) даъват намуд, онҳо ба ёвабофии дигар пардохтанд. Ба ҳамдигар мегуфтанд, ки инак Муҳаммадро бишнавед, ки чӣ меғӯяд? Меғӯяд, ки маъбудони бешумори шумо ҳеҷанд. Аллоҳ ягона аст. Бутҳои бешуморро ибодат кардани шумо кори беҳуда ва дуруст нест.

Боз бо тааҷҷуб аз ҳамдигар мепурсиданд, ки оё аз ин дида, сухани ҳайратоваре вучуд дорад, ки меғӯяд: «Маъбуд ягона аст? Боз таъаҷҷуб дар ин аст, ӯ меҳоҳад моро бовар кунонад, ки низоми

ин олами бузургу паҳно, ба ихтиёри Аллоҳи ягона аст. Ў даъвои он дорад, ки ибодати ин қадар маъбудон, ки тӯли қарнҳо барои мо ва аҷдоди мо одат шудааст, хотима дода шавад. Ба гуфти ӯ ҳама бобокалонҳои мо, ки таи асрҳо ин маъбудонро парастид кардаанд, ҷоҳил будаанд, ки сари худро назди чунин худоҳо ба сачда ниҳодаанд.»

Мушрикони баъди чунин таъҷҷуб ва моҷаро назди амаки Он ҳазрат (с), яъне Абӯтолиб омада, гуфтанд: «Дидӣ бародарзодаатро! Моро ва бобоҳои моро ва худоҳои моро чӣ мегӯяд? Ў дини моро ёва медонад. Оқилони моро беақл мехонад. Худоҳои моро мазаммат мекунад. Ўро аз чунин рафторе, ки нисбати мо дорад, нигоҳ дор».

Амаки Он ҳазрат (с), яъне Абӯтолиб, Он ҳазрат (с)-ро назди худ хонд ва шикоятӣ қавми худро ба ӯ (с) баён дошт. Расулulloҳ (с) дар ҷавоби амаки худ гуфт: **«Ай амак, ман аз онҳо танҳо гуфтани як калимаро хоҳонам, агар онро қабул кунанд, тамоми арабҳо аз онҳо итоат намоянд, аҷам бошад, ба инҳо қизя хоҳад дод»**. Амакашон аз шунидани ин посух хушҳол шуда гуфтанд: «Ту як калимаро мегӯӣ, мо ҳозирем даҳ калимаро ба забон биёрем. Бигӯ он чӣ калима аст?». Расули акрам (с) гуфт: **«Он як калима ин аст, ки бигӯед: Ло илоҳа иллаллоҳ»**. Аз шунидани ин калима амаки он ҳазрат (с) дар ғзаб гардида, асабӣ шуд. Аз қаҳр либосҳои худро кашида ба ҳар су меандоخت ва дар ҳоли қаҳр мегуфт: «Оё аз ин қадар худоҳо рӯй гардонида, фақат як Худоро қабул кунем? Сухани ту бисёр аҷиб...» Пас Абӯҷаҳл рӯй ба мушрикони оварда гуфт: «Биёед, аз назди ӯ... биравем» (Аз Ибни Касир). Дар ин асно ояи зер нозил шуд ин муқаддимаро идома дода...

وَأَنْطَلِقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنْ آمَشُوا وَأَصْبَرُوا عَلَىٰ ءِالْهَتِكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ

**Вайталақа-л-малау минҳум анимшӯ васбирӯ ғалā
āлиҳатикум. Инна ҳāзā ла шай-уй юрōд. 6.**

6. Ва ашрофи қавми онҳо бирафтанд, дар ҳоле ки (бо ҳам мегуфтанд): «Биравед ва бар ибодати маъбудони худ сабр кунед. Батаҳқиқ, ин чизе (дини нав) аст, ки аз шумо хоста шудааст.

Баъди он, ки аз Расули Аллоҳ (с) калимаи тавҳидро шуниданд, ашрофи Қурайш дар ғзаб шуданд. Онҳо ба ҳамдигар гуфтанд, ҳоло дар ибодати маъбудони худ бо сабр бошад,

даъвати Муҳаммадро гӯш мадиҳед, ҳоло аз назди ӯ равед, мабодо даъвати ӯ шахсонро, ки дар равияи мо эътиқодашон заъиф аст, гумроҳ созад. Чунки ӯ дар кори худ ғаразу фитнаи наvero ирода дорад. Акнун шумо дар як ҳолате бошед, ки алайҳи ӯ муқовимат карда тавонед, зеро ӯ меҳоҳад, шуморо аз дини бобоҳоятон баргардонда ба дини яктопарастии хеш ҷалб намояд. Ӯ меҳоҳад обурӯи худро дар миёни қавм баланд бардораду соҳиби вазифаю сарвари шумо шавад. Аз ин рӯ, то метавонед аз вай дуру барҳазар бошед! Бо гуфтани чунин суҳанон аз назди Он ҳазрат (с) (боз ба роҳи ҷаҳолати худ) рафтанд.

Сӯханҳои мушрикони дар оятҳои зер идома дорад:

مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِن هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ

Ma samiъnā bi ḥāzā fi-l-millati-l-āхирати ин ḥāzā иллахтилāқ. 7.

7. Мо инро дар дину миллати насин нашунидем, нест ин магар суҳанҳои бофташуда».

Мушрикони Макка бо фикри худ равияи падарони гузаштаи худро охирин равияи дуруст дониста, худро тобеу иҷроқунандаи он равия медонистанд. Бинобар ин, вақто ки Расулulloҳ (с) онро ба сӯи тавҳид ва эътиқод ба Аллоҳи ягона эълон дошт, ба онҳо хуш наомад. Ба ин хотир далелҳо мебофтанд. Аз ҷумла, мегуфтанд, ки мо аз насронихо, ки онҳо дар дин, миллати охиринанд, чунин суҳанонро нашунидем, онҳо ҳам яктопараст набуда, ҳадди аққал (таслис) - се чизро баробар ибодат мекунанд. Ай Муҳаммад, ту чӣ гуна далел дорӣ, ки Аллоҳ ягона аст мегӯӣ? На! Он чӣ ки даъво дорӣ, ҳатто дар дини бобоҳои мо ҳам дида намешавад. Ту дурӯғ мегӯӣ, барои гузаронидани даъвои худ ин сиёсатро пеш гирифтаи ва ҳар гуна суҳанҳоро мебофӣ.

Хулоса, мушрикони Қурайш суҳанҳои ба ин монандро бо ҳамдигар гуфта, нақшаҳо кашида тарҳрезӣ мекарданд. Чуноне, ки ояти зер баён мекунад, ҳатто фуруд омадани ваҳии Илоҳиро бар Набӣ (с) инкор намуданд.

أَنْزَلَ عَلَيْهِ الذِّكْرَ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا

عَذَابٍ

А-унзила ъалайҳи-з-зикру миъ байнинā. Бал ҳум фи шакки-м миъ зикри. Бал-л-ламма язӯқу ъазāб. 8.

8. Оё аз байни мо бар ӯ (ваҳйро) нозил карда шуд?». Балки ин кофирон аз панди Ман дар шакканд, балки азоби Маро ҳанӯз начашидаанд.

Ин саволи инкории мушрикони аст, ки Аллоҳтаъоло аз он хабар додааст. Онҳо гуфтанд, ки фарз кардем, ки Қуръон сухани Аллоҳ аст, пас чаро он ба мо нею маҳз аз миёни мо ба Муҳаммад нозил шуд? Магар он фариштае, ки ваҳйи (фармони) Аллоҳро овард, ба ҷуз Муҳаммад дар рӯи Замин каси дигареро наёфт? Охир аз Муҳаммад дида соҳибдавлатон, раисони молдор бисёранд-ку!

Аллома Замахшарӣ гуфтааст, ки сабаби шарафмандии Расулуллоҳ (с)-ро инкор намудани онҳо, ҷӯш задани бухлу ҳасад дар синаҳояшон буд. Аз он сабаб онҳо саҳт беқарор шуданд. Он кофирон аз панди Худованд дар шак буданд. Намехостанд, ки шарафи пайғамбарӣ маҳз ба Муҳаммад (с) расад. Дар давоми оят Аллоҳтаъоло бо сухани мубораки худ ба онҳо посух додааст, ки ҳанӯз азоби хабар додашударо начашиданд. Агар онро мечашиданд, албатта, ба Қуръону суханони Расули Акрам (с) бовар менамуданд. Чист онҳоро, ки ба гуфтани чунин суханон ин қадар ҷуръат мекунанд?

أَمْرٌ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ ﴿٩﴾

Ам ӯиндаҳум хазайну раҳмати Раббика-л-Ъазизу-л-Ваҳҳаб. 9.

9. Оё хазинаҳои раҳмати Парвардигори ту, ки Ӯ ғолибу бахшоянда аст, назди онҳост?

أَمْرٌ لَهُمْ مَّا لَكَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي الْأَسْبَابِ ﴿١٠﴾

Ам лаҳум-м мулку-с-самāvāti ва-л-арзӣ ва mā байнаҳумā. Фал яртақу фи-л-асбāб. 10.

10. Оё подшоҳии осмонҳо ва Замин ва он чӣ дар миёни онҳост, азони онҳост? (Агар чунин бошад) пас, бояд, ки ба василаи каманд (сабаб)-ҳо боло раванд (, бар касе ки меҳоҳанд ваҳйи илоҳиро бар ӯ нозил кунанд).

Интиҳоби пайғамбарӣ, фиристодани ваҳй ва китоби Қуръон хос ба Муҳаммад (с) аст. Ин ҳама аз хазинаҳои раҳмати Парвардигори ғолибу бахшояндаи меҳрубон маншаъ мегирад. Аллоҳтаъоло зимни оятҳои мазкур мушрикони, ки пайғамбарии

Муҳаммад (с)-ро инкор доранд, рад намуда мефармояд, ки ин мушрикони кӣ ҳуқуқ додааст, ки ба Аллоҳ чуну чаро кунанд ва расули фиристодаи Ӯро инкор созанд? Онҳо назди худ чӣ доранд, ки ба гуфтани чунин суханон чуръат мекунанд? Ё магар мушрикон хазинаҳои раҳмати Парвардигори ҳидоятгарро соҳибу шариканд, ҳар касро хоҳанд, унвони пайғамбарӣ медиҳанд, касеро хоҳанд не? Ҳечгоҳ чунин қудрат надоранд, пас чаро эътироз баён мекунанд? Ё онҳо дар осмонҳо, замин ва байни онҳо подшоҳӣ доранд? Агар чунин аст, пас каманд партофта, ба василаи он ба осмон раванд. Болои Арш шаванд. Ваҳйи ба Муҳаммад (с) фиристодашударо манъ созанд. Осмону замин низоми оламо ба тасарруфи худ дароранд. Бар касе хоҳанд, ваҳиро нозил кунанд. Маълум, ки он беҳаёҳо ба ин кор қудрат надоранд, очизтарин ва заъифтарин халқи Аллоҳанд, пас сабаб чист, ки ба кори Аллоҳ мудохала менамоянд? Ё ба ин рафторашон алайҳи Аллоҳ лашкар ҷамъ кардани ҳастанд? Агар чунин аст, он ҳама...

جُنْدٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِّنَ الْأَحْزَابِ ﴿١١﴾

Чунду-м ма ҳунāлика маҳзӯму-м мина-л-аҳзāб. 11.

11. Ин ҷо (дар Макка) лашкарҳоеанд, ки баҳам ҷамъ омада, (валекин) аз ҷумлаи лашкарҳои шикастдодашудаанд.

Агар аз чунин муомила мақсади мушрикон ҷамъ кардани лашкару бар зидди фиристодаи Аллоҳ мубориза бурдан бошад, маълумашон бод, ки ба мақсад намерасанд. Онҳо як гурӯҳи кӯчаканду шикастхӯрда. Мисли онҳо дар замонҳои гузашта низ ба муқобили анбиёи (расулони) Аллоҳ бархоста буданд, локин ба зудӣ шикаст хӯрданд. Чун ин мушрикони ҳамасри Расулulloҳ (с) аз ҳадди муайян таҷовуз намуданд, Аллоҳтаъоло онҳоро бе муҷозот нагузошт, ва шикасти онҳо дар ғазои Бадр то фатҳи Макка мушоҳида шуд.

Оятҳои зер ҳам, иншоаллоҳ, мисолҳоеро аз ҳалоку азоб ва шикасти қавмҳои гузашта, ки ба пайғамбарон мункир буданд, эзоҳ медиҳанд:

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَادِ ﴿١٢﴾

Каззāбат қаблаҳум қавму Нуҳи-в ва Ёāду-в ва Фиръавну зу-л автāд.12.

12. Пеш аз онҳо қавми Нуҳ, Од ва Фиръавни соҳиби меҳҳо пайғамбаронро дурӯғ пиндоишанд.

Аллоҳтаъоло дар ояти мазкур мефармояд, ки аз ҷумлаи он ҳалокшудагон қавми Нӯҳ (а) буд. Пеш аз куффори қурайш онҳо фиристодаи Аллоҳ, яъне Нӯҳ (а)-ро инкор намудаанд. Инчунин қавми Од ва Фиръавни соҳиби меҳҳо. Фиръавни бадбахтро одат ин буд, ки чун касеро азоб додани мешуд, ўро ба чаҳор меҳ баста, азоб медод ё шояд мурод аз «меҳҳо» аҳрамҳо (пирамидаҳо) ва биноҳои азими ў бошанд, ки чун меҳҳо дар замин то ҳол собитанд. Боз қиссаи Фиръавн дар сураи «Фаҳр», иншоаллоҳ, хеле ба тафсил баён хоҳад шуд. Хабарӣ ингуна қавмҳои тоғию ҳалокшударо ояти зер, давом додааст...

وَتَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ لَيْكَةِ أُولَٰئِكَ الْأَحْزَابُ ﴿١٣﴾

Ва Ҷамуду ва қавму Луту-в ва асҳабу-л Айках. Улҳика-л-аҳзаб. 13.

13. Ва қавми Самуд низ ва қавми Лут ва мардуми Айка ин гурӯҳ аҳзоб(-и бузург) буданд.

Инчунин пеш аз мушрикони қурайш қавмҳои саркаше буданд, ҳамчун қавми Самуд, Солеҳ (а)-ро ва қавми дигаре Лут (а)-ро, асҳоби Айка Шуъайб (а)-ро нодида гирифтанд. Алайҳи фиристодагони Аллоҳ ҳизбу созмонҳо ташкил намуданду мубориза бурданд. Локин Аллоҳтаъоло ҳамаи онҳоро ба азобҳои гуногун ба ҳалокат расонид. Касоне, ки чун мушрикони қурайш Расулulloҳ (с)-ро дурӯғ ҳисобиданд, дар ҳазар бошанд, то он азобҳое, ки бар амсоли онҳо қаблан расида буд, ба онҳо нарасад.

«Айка»-бӯстонҳои пур аз дарахтони дар ҳам печидаро гӯянд.

Оқибати амали бад ва ҳалоки чунин аҳзобу созмонҳо дар ояти зер, баён шудааст ...

إِن كُلِّ إِلَّا كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ ﴿١٤﴾

Ин куллун илла каззаба-р русула фаҳаққа ъиқоб. 14.

14. Набуд ҳеч яке аз онҳо, магар ин ки пайгамбаронро дурӯғ ҳисобид, пас, азоби Ман бар онҳо собит шуд.

Аллоҳтаъоло ҳеч гоҳ дар рӯи замин созмондихандагони чунин аҳзоберо, ки фаъолиятшонро бар муқобили расулони Ў гардонидаанд, бечазо намонда, ҳалоки онҳоро собит сохтааст. Аз онҳо то қиёмат зикру номи бад ба ёди мардум мондааст. Онҳо агарчанде, ки соҳиби қуввату қудрат буданд, локин аз азоби Аллоҳтаъоло наҷот ёфта натавонистанд. Акнун шумо - ай қавми қурайш, ба кадом нерӯю тавоноиятон ба муқобили ҳабиби Аллоҳ

ба мубориза бархестаед? Оё шумо барои ҳақиқатро фаҳмидан ба ғайри суханҳои Пайғамбар (с) ва китоб (Қуъон)-и Худованд дигар чизро интизорӣ мекашед? Агар чунин аст азоби Аллоҳ албатта бар шумо низ собит аст.

وَمَا يَنْظُرُ هَتُوْلًا إِلَّا صِيْحَةً وَاحِدَةً مَّا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ ﴿١٥﴾

Ва mā янъуру ҳаулā иллā сайҳата-в вāҳидата-м mā лаҳā миң фавāқ. 15.

15. Ва интизорӣ намебаранд куффор, магар як наъраи тунд (нафхаи қиёмат)-ро, ки онро ҳеҷ диранге набошад.

Оё мушрикони пандношунави Макка барои ҳақиқати суханони Расулulloҳ (с)-ро фаҳмидан дамидани сури Исрофил (а)-ро интизорӣ мебаранд? Агар чунин бошад, бояд бидонанд, ки баъди дамидани сур дигар барои онҳо муҳлати пушаймонию тавба нест. Чун ба ин вақт расанду ҳақиқатро бинанд, во ҳасрато, во вайлато гуфтани мушрикон дигар чӣ суд бахшад? Ҳол он ки барои ибратгирандагон то омадани он «сур» ҳодисаҳои ба он монанду огоҳкунандаи ибратбахш чандин бор ба такрор дар пеши назари онҳо воқеъ шуду амсоли онҳоро ногаҳон ҳалок сохт, вале мушрикони қурайш ва амсоли онҳо ҳеҷ панде нагирифтанд. Ин гуна инсонҳо бояд бидонанд, ки албатта, он чизе, ки Аллоҳтаъоло ваъда намудааст, дар соату мӯҳлати худ, албатта, иҷрошаванда аст. Чун он лаҳзаҳо фаро расанд, фурсати якро ду гуфтан набошад. Мушрикон дар он вақт худро ба кучо мезананд? Оё дар он вақт худро ислоҳ карда метавонанд? Ҳаргиз!

Ояти зер идомаи эзоҳи ояти қаблӣ аст.

وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطْنَآ قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ﴿١٦﴾

Ва қолу Раббанā ъаччи-л ланā қиттанā қабла явми-л-ҳисāб. 16.

16. Ва (бо истехзо) гуфтанд: «Эй Парвардигори мо, зуд насиби моро (чи ки бошад) пеш аз фаро расидани рӯзи ҳисоб ба мо бидеҳ!».

Яъне мушрикони бадтинат чун ваъдаи омадани рӯзи қиёматро аз Расулulloҳ (с) мешуниданд, ба ҷои пушаймонию ҳидоят пурсидан бо масхара аз Аллоҳтаъоло азоби таъҷилии пурсида мегуфтанд, ки ай Парвардигори мо, агар дар ҳақиқат Муҳаммад ростгӯи бошад, азоби худро фавран барои мо биёр, то пеш аз омадани рӯзи қиёмат номаҳои аъмолу мукофоту муҷозоти

худро бинему халос шавем. Шояд Расулуллоҳ аз шунидани чунин суханҳои мушрикони нороҳат шуданд, Ҳоло барои таскини Ҳабиби Худ (с) ва таҳдиди кофирон Аллоҳтаъоло ояти зеро нозил намуда дар он фармуд, ки

أَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَادْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿١٧﴾

Исбир ʔалā mā яқулуна вазкур ʔабданā Дāвудā 3а-л айди иннаҳӯ аввāб. 17.

17. Бар ҳар чӣ (мушрикони) мегӯянд, сабр кун ва бандаи Мо - Довудро, ки соҳиби қувват буд, ёд кун! Ба дурустӣ ки ӯ ниҳоят (ба мо) ручӯъкунанда буд.

Ҳақ субҳонаҳу ва таъоло ба чунин оятҳо Ҳабиби Худ (с)-ро, ки аз шунидани суханони беҳуда ва таҳқиромези мушрикони ранҷ мекашиданд, рӯҳбаланд сохта барои тасаллиии Расул (с) аз саргузашти пайғамбарони бузурги пешгузашта мисли Довуд (а) ва амсоли ӯро нақл намуда фармудааст, ки ба он пайғамбарони гузашта низ аз муҳолифонашон изову аламҳои саҳт расида буд, вале онҳо сабрро пеша намуданд. Дар охир оқибати корашон хеле хуб шуд.

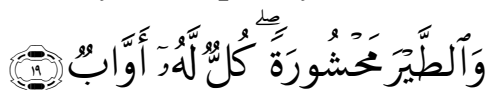
Дар ҳошияи «Тафсири Ҷалолайн» Ас-Совӣ овардааст, ки Аллоҳтаъоло Ҳабиби Худ (с)-ро ба сабр даъват намудааст. Ин гуна фармоиш барои ӯ (с) тасаллиӣ ва барои кофироне, ки дини ӯ (с)-ро хоҳон нестанд, таҳдид аст. Ба хусус дар давоми оят фармудааст, ки бандаи бисёр зокиру собир дар ибодату илму амал ва ҷисман бо қувват - Довуд (а)-ро ба ёд ор. Зеро ӯ (а) як рӯз рӯза медошт ва як рӯз ифтор менамуд. Доимо нисфи шаб бедор буданро одат дошт. Бисёр тоаткунандаву ба сӯи Аллоҳтаъоло дар ҳар муомила ҳамеша ручӯъкунанда буд. Довуд (а) дар замони салтанати Толут дар набарди муқаддас Ҷолуту муҳолифони худро шикаст дода бо машварати Толут ҳукуматро гирифт.

Дар ривоят омада, ки Довуд (а) бозуи пурқувват дошт. Оҳан дар дасти ӯ (а) нарм мегардид. Ё шояд мурод ин аст, ки ҳарчанд Он ҳазрат (с) соҳиби салтанат буд, бо вучуди ин барои иҷрои вазифаи худ маъош намегирифт балки ризқи хешро аз касбу қуввати бозуи нерӯманди худ пайдо мекард. Эзоҳи сифатҳои волои Довуд (а) дар оятҳои зерин, идома доранд:

إِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ ﴿١٨﴾

Иннā саххарна-л-чибāла маъаху юсаббихна би-л-ъашиййи ва-л-ишроқ. 18.

18. Ба дурустӣ ки мо кӯҳҳоро ҳамроҳи ӯ мусаххар сохтем, ба вақти шом ва субҳ ҳамроҳи ӯ тасбеҳ мегуфтанд.

Ва-т-тайра маҳшӯратан куллу-л лаҳӯ аввāб. 19.

19. Ва мургони атрофи ӯро ба ҳам оварда, ром сохтем, ҳар яке барои ӯ фармонбардор буд.

Ва шададнā мулкаху ва āтайнāху-л-ҳикмата ва фасла-л-хитōб. 20.

20. Ва подшоҳии ӯро маҳкам кардем ва ӯро ҳикмат ва суханони файсалкунандаи ошкор додем.

Зимни оятҳои мазкур Аллоҳтаоло сифатҳои шоёни Довуд (а)-ро баён намуда фармудааст, ки мо кӯҳҳои бузурги осмонбӯсро барои Довуд (а) мусаххар гардонидем. Ҳар гоҳе, ки (субҳу шом) Он ҳазрат (а) бо овози хуш ба тиловати Забур ё гуфтани тасбеҳ машғул мегардид, кӯҳҳо низ ҳамроҳи ӯ (а) барои тасбеҳ садои Худро баланд мекарданд. Ин яке аз мӯъҷизаҳои буд, ки Аллоҳтаоло ба Довуд (а) арзонӣ фармуда буд. Ояти 79-уми сураи «Сабо» ин мазмунро таъкид намудааст.

Ҳамчунин паррандагон низ ба Он ҳазрат (а) мусаххар буданд. Ҳангоми Забур хондани Довуд (а) аз овози хуши ӯ (а) илҳом гирифта, бо ҳамроҳии ӯ (а) якҷоя тасбеҳ мегуфтанд. Албатта, мурғону паррандагон бо забоне, ки Аллоҳ барои онҳо хос гардонидаст, зикри Парвардигорро бе ин ҳам ба ҷо меоварданд. Ибни Касир ин маъноро дар тафсири худ баён намуда, мегӯяд, ки кӯҳҳо ва паррандагон, вақто ки тасбеҳи Довуд (а)-ро мешунданд, тобеи ӯ (а) шуда мисли тасбеҳи Довуд (а) тасбеҳ мегуфтанд.

Илова бар ин, Аллоҳтаоло ба ӯ (а) неъматҳои дигареро чун қуввати нигоҳ доштани мулку салтанат, лашкари афзун бо навъҳои мухталиф яроқу аслиҳа арзонӣ фармуда, иқтидору қудраташро устувор гардонид ба ӯ. Инчунин Аллоҳтаоло ӯ (а)-ро бисёр мударрифу доно гардонид ба ӯ, ки ҳама масъаларо бо ҳикмат ва бо камоли ҳубӣ файсала менамуду ҷавоби қаноатбахш меод.

Инчунин ӯ таъоло санъати хитоб (фаҳмо сухан гуфтан)-ро ба ӯ (а) арзонӣ намуда буд. Ҳама ҳарфи ӯ (а)-ро мефаҳмиданд, аз ҳукми ӯ (а) розӣ буданд, касе аз вай норозӣ бозпас намерафт. Бо вучуди он, чуноне ки дар ояти зер Аллоҳтаъоло ба Расулуллоҳ (с) хабар додааст, Довуд (а) низ аз имтиҳони Илоҳӣ барканор намонд:

﴿وَهَلْ أَتَاكَ نَبُؤُا الْخَصَمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ﴾

❁ **Ва ҳал атāка набау-л-хасми из тасаввару-л-миҳрōб. 21.**

21. Ва оё хабари гурӯҳи хусуматкунанда пеши ту омадааст, чун аз девор ҷаста дохили ибодатхона шуданд?

﴿إِذْ دَخَلُوا عَلَىٰ دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغِي

بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ فَأَحْكُم بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَىٰ

﴿سَوَاءِ الصِّرَاطِ﴾

Из дахалӯ њалā Дāvудā фа фазиъа минҳум. Қолӯ лā тахаф. Хасмāни бағō баъзунā њалā баъзин фаҳкум байнанā би-л-ҳаққи ва лā туштит ваҳдинā илā савāи-с сирōт. 22.

22. Чун бар Довуд даромаданд, пас, ӯ аз онҳо тарсид. Онҳо гуфтанд: «Матарс, мо ду хусуматкунандаем, баъзеи мо бар баъзе таҷовуз кардааст, пас, миёни мо бо инсоф ҳукм кун ва аз ҳақ таҷовуз макун ва моро ба роҳи рост далолат кун!

Хонандаи арҷманд! Пеш аз он, ки шуморо ба низои он ду хасмкунанда ва ҳалли он қазия ошно созем, меҳоҳем дар бораи саргузашти Довуд (а), ки дар китобҳои гуногун нақлҳои раду нақиз ба ҷашм меҳурад ба тарафдории Пайғамбари Аллоҳ сухане чанд гӯем, зеро сари масъалаи ақидави сухан меравад. Дуъо мекунем Аллоҳтаъоло ақидаи мо ва хонандаи ин китобро дар Ислом мисли оби такшиншуда бегубор гардонад. Омин!

Хонандаи ҳушманд! Бояд бидонӣ, ки доир ба саргузашти Довуд (а) муфасссирон ду гурӯҳанд. Гурӯҳи аввал дар муайян намудани саргузашт ва зиндагиномаи Довуд (а) аз қиссаҳои насрониён ва яҳудиён, яъне исроилиёт бисёр истифода кардаанд. Дар он нақлҳо ба Довуд (а) сифат ва амалҳои аз нуқтаи ахлоқӣ

нораво нисбат дода шудааст. Ҳазрати Алӣ (к), барои ҳар касе, ки дар бораи Довуд (а) ин қиссаҳои аз исроилиёт гирифташударо нақл мекард, ҳукм баровард то он шахсро чанд даррае бизанад. Аз ин рӯ, ҳатто аз иқтибоси ин қиссаҳо худдорӣ менамоем.

Гурӯҳи дуҷуми муфасссирон ин гуна қиссаро дар ҳақиқи Довуд (а) бӯхтон ҳисобида, онро хатои маҳз доништаанд. Онҳо хулоса карданд, ки ин қиссаҳо аз исроилиёт нақл шудааст ба сифатҳои Довуд (а) дуруст намеояд.

Дар ҳақиқат ақидаи гурӯҳи аввал санади саҳеҳ надорад, ба он эътимод нашоад, зеро ақидаи гурӯҳи аввал, зидди ақидаи Ислом аст. Ба ин хотир ки аҳли Ислом хусусан аҳли суннат ва ҷамоъат меғоянд: «Ҳамаи пайғамбарон (а) аз гуноҳи сағира ва кабира маъсум (пок) мебошанд». Ҳар он чи сари ин масъала дар Қуръон омадааст, фақат ҳамон саҳеҳ аст, на ғайри он. Қозӣ Байзовӣ (р), ки тафсири ӯ бисёр машҳур аст дар Осиёи Марказӣ эътибору нуфузи зиёде дорад, дар тафсири худ низ қиссаҳои исроилиётро дар ҳақиқи Довуд (а) «Бӯхтон ва сухани бофташуда» номидааст. Қавли саҳеҳтарин ва боварибахштарин, қавли пешвоёни муфасссирон, қавли олимони варзида ва муҳаққиқи исломӣ аст. Онҳо дар тафсири ояти 21 ва 22 гуфтаанд: «Довуд (а) рӯзҳоро ба се қисм тақсим намуда буд. Дар яке аз ин рӯзҳо ба кори мамлакатдорӣ ва суолу ҷавоби раъияти кишвараш машғул мешуд. Баъзе аз ин рӯзҳоро барои тиловати Забур ва тоату ибодат дар меҳробии хосааш ҷудо карда буд. Дигар рӯзҳоро бо аҳли аёли худ мегузаронид. Одати Он ҳазрат (а) ин буд, ки чун баҳри тасбеҳу таҳлил ва муноҷот воридаи меҳроб мешуд, хилватро ихтиёр мекард, то худ аз он хориҷ намешуд, ҳеҷ кас ҷуръат намекард, ба он ҷо дохил шавад. Пас, дар рӯзе аз чунин рӯзҳо, вақто, ки Довуд (а) ба ибодат машғул буд, ногаҳ ду шахси ношиноси низоъкунанда, ғайриоддӣ, бе иҷозат, на аз даромадгоҳ балки аз сари девор ҳамчу шахсони ғоратгар чунон бо шитоб, ҷаҳида дохили масҷид шуданд, ки Довуд (а) дар ҳарос шуда ба худ андешид. Оё инҳо инсонанд ё махлуқи дигар? Воридашудагон ҳоли Довуд (а)-ро пай бурда, ба ором кардани Он ҳазрат (а) пардохтанд ва гуфтанд, ки аз мо матарс, мо ба ҳам дар коре низоъ дорем. Баъзеи мо бар баъзе таҷовузро раво дидааст. Назди ту ба он мақсад омадем, ки байни мо рӯйи инсофу адолат ҳукм кунӣ ва ҳақро ба ҳақдор бирасонӣ ва ба ҳеҷ кадоми мо зулм воқеъ нашавад. Аз ҳукми ту ҳардуи мо ба роҳи рост ҳидоят шавему аз ту розӣ берун равем.»

Ҳоло бармегардем сари моҷарои он ду хасмкунанда. Рӯй ба ояҳои зерин меоварем, то он ду хасмкунанда чӣ меғоянд?:

إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعَجَةً وَلِي نَعَجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا

وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ ﴿٢٣﴾

**Инна ҳази ахӣ лаҳу тисъу-в ва тисъуна наъчата-в ва
лия наъчату-в ваҳидатун фа қола акфилниҳа ва ъаззани
фи-л-хитоб. 23.**

**23. Ба дурустӣ ки ин бародари ман аст, ки ўро наваду нӯҳ меш
аст ва маро як меш, пас, (ин бародар) мегӯяд, ки он як мешро ҳам
ба ман бисупор ва дар сухан ҳам галаба дорад».**

Пас аз ором намудани Довуд (а) яке аз онҳо гуфт, ки ин бародари ман 99 меш дорад ва ман бошам соҳиби як меш ҳастам. Ў ин як меши маро меҳаҳад аз ман гираду мешҳои худро ба 100 сар бирасонад ва ҳамчунон ки дар мол аз ман бартарӣ дорад, дар зӯру тавоноӣ ҳам аз ман боло аст. Ҳар вақто сухан гӯяд, албатта, маро мағлубу мулзам месозад. Агар мардум ба ин мочарои мо гӯш андозанд, сухани ўро мувофиқ медонанд.

Довуд (а) пеш аз он, ки аз бародари вай ягон ҳуҷҷат пурсад:

قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعَجَتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِ ۖ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ

لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ

مَّا هُمْ وَظَنَ دَاوُدُ أَنَّ مَا فَتَنَهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ ﴿٢٤﴾

**Қола лақад ғаламака би суъали наъчатика илā ниъāчих. Ва
инна кашӯра-м мина-л-хулати ла ябғӣ баъзӯҳум ъалā
баъзин илла-л-лазӯна āману ва ъамилу-с-салиҳати ва
қалилу-м мā ҳум. Ва ғанна Дāvуду аннамā фатаннāху
фастағфара Раббаҳу ва харра рокиъа-в ва анāб. 24.**

**24. Довуд гуфт: «Дар ҳақиқат, ба хостани меши ту, ки (онро
ҳам) бо мешҳои худ зам кардан меҳаҳад, бар ту ситам
кардааст. Ва ба дурустӣ ки бисёр аз шарикон баъзеашон бар
баъзе ситам мекунанд, магар ононе ки имон оварданд ва корҳои
шоиста карданд. Ва чунин инсонҳо каманд». Ва Довуд донист, ки**

албатта ўро озмудем, нас, аз Парвардигори худ омўрзиш хост ва сачдакунон бияфтод ва ба сўи Аллоҳи худ тавбакунон бозгаишт.

Довуд (а) дар ҷавоби он шахси як мешдошта гуфт, ки шарики ту ба он 99 меш қаноъат накарда, боз меҳоҳад як меши туро азони худ кунад, то мешҳои ӯ 100-то шаванд, дар ҳақиқат вай бар ту зулм кардааст. Одати бисёр шарикон ҳамин аст, ки баъзешон ҳамдигарро бо раво дидани чунин корҳо зулм мекунанд. Магар касоне, ки ба Аллоҳи ягона имон доранд амалҳои солеҳро анҷом медиҳанд, ҳамдигарро зулм намеkunанд. Локин ин гуна инсонҳо каманд. Хулоса, Довуд (а) дар асоси сухане, ки аз як мешдошта шунид, бе он ки аз он дигар сухане шунавад ё ҳуҷҷатеро пурсад, дар ҳол ҳукм баровард. Хасмкунандагон баъди ҳукм бе ягон эътироз нохост ғайб заданд. Аз чунин моҷаро Довуд (а) яқин намуд, ки Аллоҳтаъоло ўро дар имтиҳон қарор дода, итоб намудааст. (Аслан қозӣ бояд ҳарду тарафи хасмро шунавад ва онро собит созад, баъдан ҳукм барорад). Бинобар ин, Довуд (а) бе ягон таъхир сари худро ба сачда бурду аз ӯ таъоло талаби мағфират намуд ва ба тавбаю пушаймонӣ рӯй овард.

Назди муфасссирони муътабар сабаби ба итобу имтиҳони Илоҳӣ гирифтор шудани Довуд (а), ки он муносиби ҳоли пайғамбарон аст, дигар аст. Довуд (а) 24 соати шабонарӯзро байни хонаводаи худ барои ибодати Аллоҳ тақсим намуда буд. Ҳеҷгоҳ ибодатхона аз ибодаткунанда ҳолӣ набуд. Тартиби муайяннамудаи Довуд (а)-ро хурду калон қатъӣ риоя менамуданд. Боре Довуд (а) гуфт: «Парвардигоро, соате аз шаб ё рӯз нест, ки фарде аз хонаводаи Довуд (а) ба ибодати Ту машғул набошад». Ин гуна суханҳо ҳарчанд кӯчак намоянд ҳам, ба ҳусни одобу интизоми пайғамбарӣ шояд он қадар лоиқ набошад (Аллоҳ донотар аст). Ба ҳар тақдир, ин гуна суханҳоро Аллоҳтаъоло написандид ва Довуд (а) гирифтори имтиҳони Илоҳӣ шуд.

Хонандаи гиромӣ, он чи дар боло овардем, аз ривоёти Ибни Аббос (раз) ва дигарон буд.

Ёдоварӣ: боре ҳангоми кӯдакӣ Имом Ҳасан (р) ва Имом Ҳусейн (р) пероҳанҳои тозаи худро ба бар карда, афтону хезон ба назди бобои худ - ҳазрати Муҳаммад (с) омаданд. Он ҳазрат (с) онҳоро аз болои минбар дида, хутбаро қатъ намуд ва ба истиқболи онҳо фаромада, ишонро аз замин бардошт ва ибораи «Аллоҳтаъоло рости дуруст гуфт, ки молу авлод фитнаанд»-ро ба забон овард.

Панд: ҳар як инсони соҳиби хирад метавонад аз рӯзгори ибратбахши Довуд (а) сабақ омӯзад. Агарчанде ӯ (а) пайғамбари ҷалилулқадр буд, бо андак ноз таҳти итоби Аллоҳтаъоло қарор

гирифт. Баъд дарҳол тавонист, ки худро ислоҳ намояд. Аммо шахсоне, ки дар ибодат ман-манӣ мекунанд, агар аз ин дарсҳои пандомез баҳра набардоранд, пас кӣ онҳоро огоҳ месозад? Ё онҳо даъвои пайғамбарӣ доранду интизорӣ мекашанд, ки кай ба онҳо ваҳйи Илоҳӣ биёяд, баъдан худро ислоҳ кунанд? Қиссаи Довуд (а) бо оятҳои зер идома дорад.

Таъкид: Баъди хондани ояти 24-ум як сачда байни ду такбир лозим аст, зеро он 10-умин ояти сачда дар Қуръон аст.

فَغْفَرْنَا لَهُ ذَٰلِكَ وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَّآبٍ ﴿٢٥﴾

**Фа гафарна лаҳу зāлик. Ва инна лаҳу ъинданā ла зулфа
ва ҳусна маāб. 25.**

25. Пас, барои ӯ он чиро, ки мағфирати онро хоста буд, биёмӯзидем ва албатта, ӯро назди Мо қурбу бозгашти хуб аст.

Зимни ояти мазкур Аллоҳтаоло аз фазилати Довуд (а) хабар медиҳад, ки чун Довуд (а) дар ҳол сари худро ба сачда ниҳод ва омӯзиш хост. Мо (яъне Аллоҳтаоло) ӯ (а)-ро бахшидем ва ҳамчуноне ки буд, боз муқарраби даргоҳи Худ гардонидем. Дар мартабаи ӯ (а) ҳеҷ халале ворид нашуд, зеро лағжиши андаки ба Худо наздикшудагон нисбати мартабаашон бузург шуморида мешавад. Бори дигар нидои Аллоҳтаоло ба Довуд (а) ба ояти зер мерасад:

يَدَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا

تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ

لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ﴿٢٦﴾

**Йā Дāvуду иннā чаъалнāка халифатан фи-л-арзи фаҳкум
байна-н-нāси би-л-ҳаққи ва лā таттабиъи-л-ҳавā фа
юзиллака ъан сабилиллāх. Инна-л-лазина язиллуна ъан
сабилиллāхи лаҳум ъазāбун шадидум би ма насу явма-
л-ҳисāб. 26.**

26. (Гуфтем:) «Эй Довуд, ба дурустӣ ки Мо туро дар Замин ноиб сохтем, пас, миёни мардум бо инсоф ҳукм кун ва хоҳишоти нафсро пайравӣ макун, ки туро аз роҳи Аллоҳ гумроҳ кунад, ба

дурустӣ, ононе ки аз роҳи Аллоҳ гумроҳ мешаванд, онҳоро ба сабаби он ки рӯзи ҳисобро фаромӯш карданд, азоби сахт аст!

Аллоҳтаъоло расули Худ - Довуд (а)-ро нидо намуда дар ояти мазкур фармудааст, ки эй Довуд (а), мо туро барои тадбири маслиҳати мардум дар рӯи замин халифаи Худ офаридаем. Пас, бояд ту дар байни мардум аз рӯи адлу инсоф ва мувофиқи шариате, ки Аллоҳ ба ту нозил кардааст, ҳукм кунӣ. Дар ҳеҷ як муомила заррае ҳам бошад, тобеи ҳавои нафси худ нашавӣ. Агар хоҳишоти нафсро тобеъ шуда, ҳукм кунӣ, он туро аз дину аз шариати ростини Аллоҳ гумроҳ мёсозад. Албатта, касонеро, ки аз роҳи нишондодаи Аллоҳ гумроҳу аз шариати Ӯ дур шудаанд, дар қиёмат азоби сахте интизор аст. Зеро онҳо роҳи дурусти нишондодаи Аллоҳро фаромӯш карда, ба рӯзи ҳисобу ҷазо имон наовардаанд. Агар имон меоварданд, амрҳои Аллоҳтаъолоро иҷро мекарданд ва барои рӯзи пурдаҳшат тӯшаи худро ҳамарӯза омода месохтанд. Дар охир бозгашти ҳама ба сӯи он Зоти пок аст, инсони бохирад аз ин андеша дорад ва худро барои назди Ӯ таъоло рафтан омода месозад.

Дар оятҳои баъдӣ якчанд ҳикматҳо ва нузули Қуръон баён гардида, қиссае аз қиссаҳои қуръонӣ, аз он ҷумла, рӯзгори ҳазрати Сулаймон ибни Довуд (а) бо ояти 30-ум оғоз мешавад:

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطْلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ

**Ва mā халақна-с-самъа ва-л-аръа ва mā байнаҳумā бāтилā.
Зāлика занну-л-лазйна кафару. Фа вайлу-л лил лазйна
кафару мина-н-нār. 27.**

27. Ва Осмон ва Замиро ва он чӣ дар миёни онҳост, Мо абас (беҳуда) наёфаридем. Ин гумони касонест, ки мункир шуданд. Пас, вой бар ононе, ки кофир шудаанд (барои онҳо) аз оташ азоб аст!

Аллоҳ субҳонаҳу ва таъоло зимни ояти мазкур мефармояд, ки мо Замину осмон ва ҳар чи дар онҳост ва инчунин ҳар чӣ байни онҳост, беҳуда наофаридем. Ҳамаи ин ҳикмате аз ҳикматҳои Мост. Гумон макунед, ки дунё танҳо ин аст, ки дар он зиндагӣ ба сар мебареду дунёи дигаре вучуд надорад. Напиндоред, ки барои амалҳои худ назди Аллоҳ ҷавоб нахоҳед дод! Меғӯед дар офариниши он махлуқот ҳеҷ ҳикмате нест? Агар чунин гумон

дошта бошед, ин гумони мункирон аст. Зеро онҳо ба қиёмат ва зиндагардонидан баъд аз миронидан имон надоранд. Пас вой бар ҳоли чунин кофироне, ки оташи Ҷаҳаннамро инкор мекунанд. Хушо ба ҳоли касе, ки хоҳишоти нафсро як сӯ гузошта, асилона пайрави асосҳои дини барҳақ шуда, бо Холиқи худ ва махлуқоти ӯ муомилаи некӯро пеш гирифта, ба ҳақиқати офариниши Замину осмонҳо эътибор дода, охиратро бовар мекунад ва барои дар охират подоши накӯро соҳиб шудан ҳамеша саъю кӯшиши зиёд менамояд.

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ

نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ

Ам наҷъалу-л лазӯна āману ва ъамилу-с-солиҳāti ка-л-мұфсидӯна фи-л-арзӣ ам наҷъалу-л-мұттақӯна ка-л-фучҷār. 28.

28. Оё ононеро, ки имон оварданд ва корҳои нек карданд, монанди фасодкунандагон дар Замин мегардонем? Оё тарсандагони Аллохро монанди бадкорон мегардонем?

Тақозои адлу ҳикмати Парвардигор ин будааст, ки алҳамдулиллоҳ бандагони имондору некӯкорро бо фосидкорони дар рӯи Замин баробар нагардондааст. Яъне муомилае, ки аз Аллоҳтаъоло ба бандагони батақво сурат мегирад, ба бандаҳои ғафлатзадаю аз Аллоҳтаъоло бимнадошта пиёда карда намешавад. Онон сазовори чунин лутфу марҳамати Илоҳӣ набуда, ҳаргиз назди Аллоҳ бо бандагони парҳезкору худотарс аз рӯи мақом баробар намешаванд. Модоме бадкорон лоақал ба гуноҳҳои худ иқрор нестанд, пас чӣ хел ба накӯкорон баробаранд?

Бисёр мушоҳида мешавад, ки баъзе аз мардуми имондор ба мусибатҳо мубтало буда, як худношинос, зиндагӣ дорад бе нуқсон ва аз неъматҳои дунёӣ комёбу аз маишатҳо бархурдор. Ҳикмат чист? Ҳикмат ин аст, ки Мухбири Содиқ зиндагии хубу бо рафоҳати (роҳати) ҷаҳони дигареро барои муъминон хабар додааст, ки инкоркунандаи он кофир ҳукм карда мешавад. Бояд муъмин он ҷаҳони абадиро талаб намояд ва баҳри чунин зиндагии ҷовидона ҳаракат кунад. Зеро подоши ҳар баду нек дар он ҷаҳони дигаре, ки хабараш ба муъминон расидааст маълум мешавад. Ваъдаи Аллоҳ аст, ки дар он ҷаҳони дигар подош барои некӯкорону мӯҷримон ҳаргиз ба мисли ин дунё нахоҳад шуд, ки як

нафар аҳли имон бо ҳазор машаққат умр ба сар мебаряду фарди аз Аллоҳу шариати вай фарсахҳо дур бо ҳазор кайфу сафо.

Чун тибқи тақозои ҳикмати Аллоҳтаъоло рӯзгузаронии ҳама дар дунё аз рӯи амал бо ҳамдигар баробар нест. Мебинем, ки гоҳо сарвати фарди золим зиёд, фарзанду неъматаш афзун, зиндагияш бе ҳеҷ азоб. Ҳамчунин дида истодаем, ки инсони итоаткунандаи Аллоҳ бо машаққат зиндагӣ дорад. Зоҳиран дар ин «сарои дурушт» на ҳама бадкор ба муҷозоту на ҳама нақӯкор ба мукофот расиданд. Натиҷа он аст, ки хоҳ-нохоҳ дори дигаре барои баробар кардани ин ду тоифа вучуд дорад, ки дар он ҷо мақому мартаба танҳо аз рӯи имону амали солеҳи дар дунё иҷрошуда муайян карда мешавад.

كِتٰبٌ اَنْزَلْنٰهُ اِلَيْكَ مُبْرَكٌ لِّیَدِّبُرُوْا ؕ اٰیٰتِهٖۤ ۚ وَلِیَتَذَكَّرَ اُولُوْا الْاَلْبٰبِ ﴿٢٩﴾

**Kitābun anzalnāhu ilayka mubāraku-l li yadḍabburū
āyātiḥi va li yatazakkaru ulu-l-albāb. 29.**

29. Ин Китоб муборак аст, ки онро ба сӯи ту фуруъ фиристодем, то мардум дар оёти Ӯ андеша кунанд ва то соҳибони ақлу дониш бифаҳманду панд гиранд.

Чун ғояту мақсад аз нузули Қуръон амалу тафаккуру тадаббур буд, бинобар ин, Аллоҳтаъоло дар ояти мазкур мефармояд, ки ай Муҳаммад (с), ин китобе, ки барои ту фуруд овардем, хеле муборак аст. Ин китобро барои он фуруд овардем, ки соҳибони ақлу дониш дар бораи оятҳои он тадаббуру тафаккур кунанд, асрори аҷибу ҳикматҳои ҷалилу бузурги онро дарк кунанд ва ҳамчу соҳибони хирад аз он панд гиранду амал кунанд.

Дар ҳақиқат, Қуръон ниҳоят китоби писандида буда, барои ҳидояти мардум нозил шудааст. Агарчи мардум намериданд, вале ин китоби инсонсоз дар замоне нозил шуд, ки мардум ба чунин як дастури зиндагӣ беҳад муҳтоҷ буданд.

Хонандаи каломи Раббонӣ, лаҳзае Имом Ҳасани Басрӣ (раз.)-ро бишнавам. Ӯ (р) мегӯяд: «Баъзе инсон савганд хӯрда мегӯяд: «Ман чунон Қуръонро хондам, ки ҳатто як ҳарфаш аз ман соқит нашуд. Ҳол он ки ҳамаашро соқит кардааст. Зеро на дар ҳуди ӯ ва на дар рафтори ӯ асари Қуръон нест. Валлоҳи қасам, оятҳои Қуръон агар ҳифзу ҷарангоси савту садо шаваду ҳудуди он зоёе шавад, ин тадаббури Қуръон нест».

Худоё, моро аз ҷумлаи шахсоне гардон, ки Қуръонро бо тадаббур хонандаву ба он чи дар он ҳаст амалкунанда бошем!

Баъди қиссаи ҳазрати Довуд (а) аз мақому мартабаи Қуръон сухан рафт ва лаҳзае таваҷҷӯҳи мо ба ёди охират ҷалб карда шуд.

Инак, сухан аз ҳазрати Сулаймон ибни Довуд (а) ба ояти зер оғоз мешавад:

وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ رَأْوَابٌ ﴿٣٠﴾

Ва ваҳабнā ли Дāvуда Сулаймāн. Ниъма-л-ъабду иннаҳӯ аввāб. 30.

30. Ва ба Довуд Сулаймонро додем, Сулаймон бандаи некӯ буд, ба дурустӣ ки ӯ бисёр ручӯъкунанда буд.

Аллоҳтаъоло мефармояд, ки Мо ба Довуд (а) писаре додем бо ном Сулаймон (а). Албатта, ин ризку неъмат хубест, ки Аллоҳ ба пайғамбари худ боз фарзанде дод, ки ӯ (а) низ пайғамбар аст. Ӯ (а) дар ҳақиқат фарзанди солеҳу ба даргоҳи Илоҳӣ бисёр тавбакунанда ва бандагии Худоро бо камоли ҳастияш баҷооранда буд. Яъне, чунон ки Аллоҳтаъоло ба ҳазрати Довуд (а) ҳам пайғамбарӣ ва ҳам султонӣ дода буд, ба Сулаймон (а) низ, чуноне, ки аз оятҳои баъдӣ маълум мешавад, ин ду неъматро ато фармуда буд.

إِذْ عَرَضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّفِيْنَتُ الْجَيَادُ ﴿٣١﴾

Из ъуриза ъалайҳи би-л-ъашийи-с сoфинāту-л-ҷийāд.31.

31. Чун ба вақти аср аспони хоссаи тезравро бар вай арза карда шуд,

فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ﴿٣٢﴾

Фа қoла иннӣ аҳбабту ҳубба-л хайри ъан зикри Раббӣ ҳаттā тавāрат би-л-ҳиҷāб. 32.

32. пас, (Сулаймон) гуфт: «Ҳаройина, ман аз қабилӣ рағбат ба мол (аспони) чунон дӯст доштам, ки маро аз ёди Парвардигори худ машғул сохтанд, то он ки Офтоб дар парда пинҳон шуд».

رُدُّوْهَا عَلَيَّ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ ﴿٣٣﴾

Руддӯҳā ъалайй. Фа тафига масҳам би-с-сӯқи ва-л-аънāқ.33.

33. Он аспнро бар ман бозгардонед, пас, ба даст расонидан (буридан)-и соқҳо ва гарданҳои онҳо шуруъ кард (то ҳамаро дар роҳи Худо қурбон сохт).

Аллоҳтаъоло мефармояд, ки Сулаймон (а) соҳиби чандин ҳазор аспҳои тездави аз падар меросмонда буд. Онҳоро барои набард ва эълони калимаи Аллоҳ истифода мебард. Ҳазрат (а) онҳоро ниҳоят дӯст медошт ва бо камоли муҳаббат гардану соқҳои онҳоро соиш мекарду пок месохт. Як бегоҳ Сулаймон (а) ба тамошои ин аспҳо шуғл варзид ва наздик буд, ки ғуруб кардани Офтобро пай набарад. Пас гуфт, ки ман ин аспҳоро ҳамчун моли дунё чунон дӯст доштам ва ба онҳо он қадар машғул шудам, ки наздик буд, ки аз зикри Парвардигори худ фориг монам. Шояд андаке монда буд, ки ибодати хосси он вақтаро (ё намози асрро) қазо созад. Пас он ҳазрат (а) аз итоби Парвардигори худ тарсида, ба ёрони худ амр намуд, то он аспҳоро ба наздаш биёранд. Вақто ки онҳоро оварданд, ба қурбонӣ намудани онҳо шуруъ намуд ва мекушту пойҳояшонро бурида, ба фуқаро садақа медод. Ин аст муомилаи мардони роҳи Худо бо моли дунё.

Ҳасани Басрӣ (р) мегӯяд: «Бар ивази аспони дар роҳи Аллоҳ қурбонинамудаи Сулаймон (а) Аллоҳтаъоло бодро мусаххари ӯ гардонид, ки аз асп дида, суръаташ дар ҳаракат тезтар буд.»

Сар задани чунин корҳо аз тарафи пайғамбарон баъзан имкон дорад. Ҳангоми шуғл дар ғазои Хандақ намози асри Расули Акрам (с) қазо шуд. Зеро Он Ҳазрат (с) машғули корзор алайҳи кофирон буд. Ӯ (с) аз ин ҳодиса ниҳоят андӯҳгин шуд ва дар ҳаққи куффор ба ин сурат дуо намуд: **«Аллоҳтаъоло хонаву қабрҳояшонро аз оташ пур бисозад!»**. Сулаймон (а) ҳам дар изтироб афтод, то ки аспҳо дигар боиси ғафлатзадагии ӯ нагарданд, шамшер ба даст гирифта... то охири қисса...

وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَأَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ ﴿٣٤﴾

Ва лақад фатаннā Сулаймāна ва алқайнā ѓалā курсиййихū часадаи ѓумма анāб. 34.

34. Ва батаҳқиқ, Сулаймонро озмудем ва бар тахти ӯ ним часадеро андохтем, баъд аз он ӯ рӯ ба Худо овард.

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ

الْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾

Қола Раббигфирли ва ҳаб ли мулка-л лā ямбағи ли аҳади-м миъ баъди. Иннака айн-л-Ваҳҳаб. 35.

35. Гуфт: «Эй Парвардигори ман, маро биёмӯрз ва маро подшоҳие ато кун, ки ҳеҷ касро баъди ман рост наояд, ҳаройина, Ту бахшояндай».

Ҳамчуноне ки Довуд (а) зери имтиҳон қарор гирифт, Сулаймон (а) ҳам бо рафтани мулк аз тасарруфаш ба имтиҳони Аллоҳтаъоло бо сабабе, ки тақозои табиати инсонист, озмуда шуд. Бинобар ин, дар ояти 34 Аллоҳтаъоло мефармояд, ки Мо Сулаймон (а)-ро озмудем ва дар тахте, ки менишаст, ҷасади ноқисро андохтем. Ў (а) аз лағжиши худ огоҳ гашту дарҳол ба даргоҳи Мо рӯчӯ намуд.

Дар тафсири ояти 34 низ дар китобҳои баъзе муфасссирон қиссаҳои аҳли китоб, яъне исроилиёт ворид шудаанд.

Ин ривоятҳо назди Ибни Касир, Имом Фаҳрии Розӣ, Байзовӣ, Насафӣ ва дигарон аз ҷумлаи хурофот ҳукм шудаанд. Муҳаққиқон аз ҷумлаи олимони ҳам чунин ривоятҳоро рад намудаанд. Имом Фаҳри Розӣ дар тафсири ин оят фармудаанд, ки бадани Сулаймон (а) гирифтори ранҷурии саҳт гашт, вай чунон хароб гашт, ки гӯё ба ҷасади бечони болои тахт гузошташуда монанд шуд. Баъд бо изни Илоҳӣ ба ҳолати сиҳатӣ баргашт. Ба ҳар тақдир, Сулаймон (а) аз имтиҳони Аллоҳтаъоло гузашт. Чуноне ки дар ояти 35 омадааст, ҳазрати Сулаймон (а) дуъо карда гуфт, ки ай Парвардигорам, барои он чи аз ман содир шуд, маро биёмӯрзу даргузар ва ба ман чунон мулки васеъ ва салтанати бузург арзонӣ фармо, ки баъди ман ба касе чунин мулк ва подшоҳӣ ба даст наояд, то ин ба пайғамбарии ман далел шаваду касе аз ман ҷуръати гирифтани онро накунад. Ба дурустие, ки фазли Ту ниҳоят фарохасту дарҳости бандагони Худо бисёр хуб диҳанда ҳастӣ.

Худованд дуъои Сулаймон (а)-ро иҷобат намуда ўро биёмӯрзид ва мулкашро ба ў баргардонид ва чуноне ки оятҳои зер мефармоянд, мулкашро чунон зиёд намуд, ки ҳеҷ касе баъди ў (а) чунин мулкро соҳиб нашудааст.

فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً حَيْثُ أَصَابَ

Фа саххарнā лаҳу-р-риҳа таҷри би амриҳи руҳбан ҳайшӯ асб. 36.

36. Пас барои ў бодро мусаххар гардонидем, ки ҳар ҷо, ки меҳост, ба фармони ў нарму мулоим мерафт.

وَالشَّيْطَانِ كُلِّ بَنَاءٍ وَغَوَّاصٍ

Ва-ш-шайтани кулла баннаи-в ва гавва̄с. 37.

37. Ва (ҳамчунин) гурӯҳи шайтани (чинҳо)-ро, ки ҳам меъмор буданд ва ҳам гаввос.

وَالْآخِرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ

Ва аҳарина муқарранина фи-л-асфад. 38.

38. Ва гурӯҳи дигареро, ки дар занҷирҳо дасту по баста буданд.

Аллоҳтаъоло бодро ба сабаби дуъои ҳазрати Сулаймон (а) дар итоати вай қарор дод. Ҳар кучо, ки ҳазрати Сулаймон (а) онро амр мекард, он ҷо қарор мегирифт ва ба ҳар сӯе, ки барои ҳаракат намудан фармон медод, бо ҳубӣ равон мегашт. Бод муъҷизае барои тасдиқи пайғамбариаш буд.

Инчунин Аллоҳтаъоло чину деу париро дар итоати Сулаймон (а) қарор дод, ки аз фармони ӯ саркашӣ намекарданд. Онҳоро барои бино намудани масҷиди Ақсо равона кард. Онҳо он ҷо фаъолият доштанд. Баъзе аз онҳоро барои берун овардани лӯълӯву марҷон амр дод, то ки масҷиди Ақсо зинат дода шавад, дар баҳрҳо ғаввосӣ мекарданду лӯълӯу марҷон меоварданд.

Бо чинҳое, ки аз рӯйи кифру туғён ба Сулаймон (а) итоат намекарданд, муомилаи дигареро пеш гирифтанд. Онҳоро бо занҷирҳо баста дар зиндонҳо барои ислоҳ нигоҳ медоштанд.

هَذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

Ҳаззаъатидунā фамнун ав амсик би гайри ҳисаб. 39.

39. Ин аст атои Мо, ба гайри он ки бо ту ҳисоб карда шавад, хоҳӣ эҳсон кунӣ ё боздорӣ.

Аллоҳтаъоло ба Сулаймон (а) муроҷиат намуда мефармояд, ки он мулку давлате, ки ба ту додем, аз бахшиши бекарони Мост. Ту дар истифодаи он мухтор ҳастӣ. Хоҳӣ ба касе эҳсон кунӣ, ё боздорӣ. Барои ту ҳеҷ гуна ҳисоб нахоҳад шуд.

Фазлу меҳрубонии Аллоҳтаъоло ҳадду канор надорад, молу сарватро ба ӯ (а) арзонӣ фармуд ва ҳисобро аз вай бардошту бар мулкаш мухтораш сохт. Аммо Сулаймон (а) бо вучуди ин қадар дорой бо дасти худ сабад мебофту нафақаи худро аз ин касб пайдо мекард.

Аллоҳтаъоло бо ояи зер шаъну шукӯҳи Сулаймон (а)-ро баландтар гардонида фармудааст, ки...

وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَّآبٍ ﴿٤٠﴾

Ва инна лаҳу ʔинданā ла зулфā ва ҳусна маāб. 40.

40. Ва албатта, ӯро назди Мо қурб ва бозгашти некӯ аст.

Аллоҳтаъоло Сулаймон (а)-ро дар дунё мулку номи баланди пайғамбарӣ доду мартабаашро баланд гардонид ва боз ваъдаи Он зоти пок аст, ки бозгашти ӯ (а) дар охират ҳам некӯ хоҳад буд. Хушо ба ҳоли чунин бандае, ки ному санои неки ӯ дар Қуръони карим то абад боқӣ мемонад ва Худованд ба тарафдории ӯ сухан меғӯяд.

Дар ҳамин ҷо қиссаи Довуд (а) ва Сулаймон (а) бо услуби ин сура хотима ёфта, бо оятҳои зер қиссаи Айюб (а) оғоз меёбад.

وَأَذْكُر عَبْدَنَا أَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ

وَعَذَابٍ ﴿٤١﴾

Вазкур ʔабданā Аййуба из нāдā Раббаҳу аннӣ массания-ш-шайтону би нусби-в ва ʔазāб. 41.

41. Ва ёд кун бандаи Мо Айюбро, чун ба Парвардигори худ нидо кард, ки: «шайтон ба ман ранҷу дардро расонида аст».

Валлоҳу аълам, ояти мазкур ҳамчун тасаллие барои Расулуллоҳ (с) нозил шуда аст. Ин қиссаи 3-юм аст, ки дар ин сураи муборақ баён шудааст. Яъне чун Аюб (а) ба беморие дучор шуд, шайтон ӯро васваса намуда ба ӯ меғуфт: «Ту чӣ гуноҳ кардӣ, ки Аллоҳтаъоло неъматҳои сикҳатиро аз ту гирифт ва тӯро ба чунин алами саҳт гирифтор кард?». Ин лаъин атрофиёни Аюб (а)-ро то дараҷае васваса андохт, ки гӯе марази ӯ ба аҳли деҳа сироят мекунад. Онҳо ӯ (а)-ро аз диёри худ ҳам берун карданд. Локин Аюб (а) ба чунин имтиҳони Илоҳӣ сабр менамуд ва одобро назди Худованд нигоҳ медошт. Бинобар ин, Аллоҳтаъоло ба Ҳабиби Худ (с) мефармояд, ки ай Муҳаммад (с), бандаи мо Аюб (а)-ро ба ёд ор, ки ӯ ба анвои бало мубтало буди сабр мекард. Яъне ҳар гоҳе ки Аюб (а) ба Парвардигори худ бо тавбаю тазарруъ муноҷот мекард, меғуфт, ки парвардигоро, ин қадар меҳнату машаққат ва алами шадидро бар бадани ман шайтон расонидааст. Маълум аст, ки ҳамаи ашё, хоҳ хайр бошанду хоҳ шарр, аз ҷониби Аллоҳанд. Дар

ин чо Аюб (а) аз рӯйи одоб онҳоро ба шайтон нисбат додааст, на ба сӯи Аллоҳ. Монанди ин ҳам дар қиссаи Мӯсо (а) дар сураи «Каҳф» ва «Анбиё» низ омадааст. Дар ҳақиқат таи 18 сол бар молу аҳлу ҷисми Аюб (а) осеб расида буд ва дар ин бало аз худ сабр нишон медод.

Адибе гуфтааст.

Ҳар кӣ дар ин базм муқаррабтар аст.

Ҷоми бало бештараш медиҳанд.

Алқисса Аллоҳтаъоло дуъои ӯ (а)-ро иҷобат фармуд ва Ҷабраил (а)-ро назди вай фиристод. Ҷабраил (а) биёмаду ба ӯ (а) гуфт:

أَرْكُضْ بِرِجْلِكَ هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ

Уркуз би ричлик. Ҳазза муғтасалум бариду-в ва шароб.42.

42. (Гуфтем): «Ба пой хеш (заминро) бизан, ин чашмае бошад барои гусл муҳайё ва сарду ошомиданӣ».

Вақто ки Аллоҳтаъоло хост Аюб (а) аз ин бало халос шавад, ба ӯ (а) ба воситаи Ҷабраил (а) ҳукм кард, ки пой бар замин бизанад. Чун пой бар замин кӯфт, ба қудрати Аллоҳтаъоло аз паи пояш чашмае ҷорӣ шуд. Дар он об ғул кард, захми баданаш шифо ёфт. Аллоҳтаъоло боз ба вай фармуд, ки аз он об бинӯшад. Чун бинӯшид, ҳар аламе, ки дар ботин дошт, ба изни Аллоҳ ҳама дур шуд.

وَوَهَبْنَا لَهُ إِهْلَهُ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرَىٰ لِّأُولَى الْأَلْبَابِ

Ва ваҳабна лаҳӯ аҳлаҳу ва мишлаҳум-м маъаҳум раҳмата-м минна ва зикро ли ули-л албаб.43.

43. Ва аз рӯи раҳмате аз ҷониби Мо ва аз ҷиҳати панд барои соҳибони хирад, аҳли ӯро ва монанди онҳоро ҳамроҳашон ба ӯ ато кардем.

Муфасссирони киром навиштаанд, ки дар давраи имтиҳони Илоҳӣ бисёре аз аҳли хонаводаи Аюб (а) зери сақфи хона монда, нобуд гардида буданд. Сарвату дороиаш низ парешон шуда буд. Баъд аз санҷиш гузаштан Аллоҳтаъоло Аюб (а)-ро аз сиҳатию зоҳирию (ҷисмонӣ) ва ботинӣ (рӯҳонӣ) бархурдор гардонид. Инчунин тамоми сарвату дороиашро барқарор намуд. Ба ҷои аҳлу хонаводаи фавтидааш, авлоди монанду хубтар дод.

Барои аҳли хирад ин ҳама як ибрат аст, ки аз онҳо панд гиранд. Банда чун гирифтори мусибатҳои зиёд шуд, бояд сабр варзаду ба сӯи Аллоҳи ягона ручӯъ намояд ва интизорӣ кашад. Аллоҳи меҳрубон ўро мисли Аюб (а) ба ивази сабру дуҳоҳояш аз мусибатҳо раҳо менамояд.

وَحُذِّبِيكَ ضِعْفًا فَأَضْرِبْ بِهِ ۚ وَلَا تَحْنُتْ إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعَمَ

الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿٤٤﴾

Ва ҳуз би ядика зиғсан фаэриб биҳи ва лā таҳнағ. Иннā ваҷаднāху собиро. Ниъма-л ъабду иннаҳӯ аввāб. 44.

44. Ва (гуфтем): «Дастаи шохҳоро ба худ бигир, пас, ба он (зани худро) бизан ва ҳонис машав. Ҳаройина, Мо ӯ (Аюб)-ро сабркунанда ёфтем, (Аюб) бандаи нек аст, ба дурустӣ ки ӯ бисёр ручӯъкунанда аст.

Дар тафсири ин оят сабаби сад чӯб задани Аюб (а)-ро муфасссирони киром чунин ривоят кардаанд, ки завҷаи Аюб (а), ки Раҳима ном дош, бо ӯ бисёр меҳрубон буд. Дар ҳоле ки Аюб (а) ба бемории саҳт гирифтор буд, аз дилу қон ўро бемордорӣ мекард ва хизматашро ба ҷо меовард ва ҳамеша ба ёриаш мешитофт. Чун беморӣ тӯл кашид, шайтон зани ўро васваса андохт, то аз шавҳараш безорӣ биҷӯяд. Яъне шайтон ба ӯ гуфт: «То кай ба ҳама ин заҳмат сабр мекуни?» ва ғайра... Пас Раҳима ба назди шавҳари худ омад ва ба заҳр гуфт: «Ин бало то кай идома мекунад?». Ҳазрат (а) аз дидани муомила ва шунидани чунин сухан саҳт андӯҳгин шуда гуфт: «Агар Аллоҳтаъоло ба ман шифо арзонӣ фармояду ба по бихезам, туро 100 тозиёна бизанам». Чун Аюб (а) ба изни Офаридгори банданавоз аз беморӣ шифо ёфту тандуруст шуд, хост савганди худро дуруст гардонад. Дар ин асно Аллоҳтаъоло ба ӯ (а) меҳрубонӣ намуда гуфт, ки дафъи қасам ба дасти худ сад навда (шохча) гир ва ба зани худ як бор бизан, то ба ин васила ба савганди худ хилоф накарда бошӣ. Таъкид: Чунин роҳи дафъи қасам хос барои ҳазрати Аюб (а) иҷоза аст, на барои дигарон! Хулоса, бо ин роҳ Аюб (а) савганди худро нашикасту амри Аллоҳро иҷро намуд.

Дар давоми оят Аллоҳтаъоло мефармояд, ки мо бандаи Худ - Аюб (а)-ро ба балоҳо озмудем, ўро дар мушкилиҳо собир ёфтем. Чӣ хуб банда аст барои Мо Аюб (а), ки ӯ ба даргоҳи Мо бисёр ручӯъкунанда, афзун тавбакунандаву ибодаткунанда аст.

Аллоҳтаъоло кушоиши кору рӯзу соати рафъи мушкилери биёрад, бо роҳи писандида бандаи муқарраби даргоҳашро неъматӣ муносиб мебахшад. Хушо ба ҳоли бандае, ки Аллоҳтаъоло ўро дар Қуръони маҷид чунин бандаи нек ва сабркунанда зикр кардааст.

Ин ҷо қиссаи Аюб (а) ба таври мухтасар барои хонандагони мухлис ба охир расид ва дунболи он қиссаҳо аз рӯзгори ҳазрати Иброҳим (а) ва Исҳоқ (а) ва дигар пайғамбарон бо оятҳои зерин, иншоаллоҳ, баён мегарданд:

وَإِذْ كَرَّ عِبْدَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ

Вазкур ъибāданā Иброҳīма ва Исҳāқа ва Яъқуба ули-л-айдī ва-л абс̄ор.45.

45. Ва (ба ёд ор) бандагони Маро - Иброҳим, Исҳоқ, Яъқубро, ки онҳо неруманду соҳибназар буданд.

Аллоҳтаъоло ба Ҳабиби Худ (с) мефармояд, ки ай Муҳаммад (с), рӯзгори анбиёи некро ба ёд биёр ва таъсиси кори худро ба ишон чун Иброҳим (а) ва Исҳоқ (а) ва Яъқуб (а) монанд бисоз. Онон чунон ҷамоате буданд, ки қуввати худро дар ибодат ва маърифати худро дар дин бо ҳам ҷамъу сарф менамуданд. Эшон чунон соҳиби амалу маърифати баланд буданд, ки бо дасту по яъне бо ҷамиъи ҳастии худ бандагӣ мекарданд ва қудратҳои Аллоҳро бо ҷашмҳои бинандаи худ мушоҳода мекарданд ва бо ибодати хеш ба худ ҳусни зиёде мебахшиданд ва дар иҷрои амри Илоҳӣ худ чунон ҳаловат мебуданд, ки ҳеҷ чиз дар назарашон мисли он гувор набуд.

Хонандаи мухлис, ба ёд овардани анбиёи ахёр шояд як таълимоти Илоҳӣ бошад. Валлоҳу аълам.

إِنَّا أَخْلَصْنَهُمْ بِخَالِصَةِ ذِكْرَى الْدَّارِ

Иннā ахласнāхум би холисатин зикра-д дār. 46.

46. Албатта, Мо онҳоро дорои хислатҳои неке ки ёдовари сарои охират аст, холис сохтем.

وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ

Ва иннаҳум ъинданā ламина-л мустафайна-л-ахйār. 47.

47. Ва албатта, онҳо назди Мо аз (ҷумлаи) баргузидагону некон буданд.

Аллоҳтаъоло анбиёи мазкурро бо чунин хислатҳои ҳамидаи бо ҳам якранг (монанд) имтиёз фармуда буд, ки ҳеҷ нафар на дар ибодат, на дар зикри Аллоҳ ва на дар ёд овардани охират ба онҳо баробар шуда наметавонист. Ин як мартабаи ҳосе аст, ки Аллоҳтаъоло ба пайғамбарон арзонӣ фармудааст. Хислати анбиё (а) аст, ки ба дунё чандон илтифот надоранд, доимо дар фикри охирату ободии вай мекушанд. Онҳо ғами рушди динро дар дӯш доштанд, ки ин як дарсу ибрати хубест барои пайравони онҳо, ки сарои охиратро ба ёд меорад.

Ба таъкид мақому мартабаи онҳоро Аллоҳтаъоло ба ояти 47-ум маълум намуда, мефармояд, ки ин ҷамоаи анбиё (а) аз миёни мардум ҳамчу шахсони мухтору покиза ихтиёр карда шудаанд, ки онҳо беҳтарин инсонҳоянд. Албатта, шахсоро Аллоҳтаъоло аз байни мардум ихтиёр кунаду ваҳйи Худо барои роҳнамоии мардум ба ӯ фиристад, ногуфта маълум аст, ки ӯ назди Аллоҳтаъоло чунон мартабаи олии дорад, ки касе ғайри ӯ надорад.

Қиссаи ин се пайғамбар ба тарзи кӯтоҳ бо услуби ин сура ба поён расид ва қиссаи дигар пайғамбарон, иншоаллоҳ, мухтасаран дар оятҳои зер ёд мешавад.

وَأَذْكُرُ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِّنَ الْأَخْيَارِ

Вазкур Исмъѝла ва-л Ясаъ ва Залкифли ва куллу-м мина-л-ахйār. 48.

48. Ба ёд ор Исмоѝл ва ал-Ясаъ ва Зулкифлро, ки ҳар якеи онҳо аз ҷумлаи некон буданд.

Аллоҳтаъоло ба Расулуллоҳ (с) мефармояд, ки ай Ҳабибам (с), сабру таҳаммуле, ки Исмоѝлу Алясаъ ва Залкифл (а) дар баробари изову зулми қавму душманони худ доштанд, ба ёд ору ту ҳам дар роҳи ризои Алоҳ дар сабру бардошт ба инҳо иқтидо кун.

Иншоаллоҳ, ин ҳама аз сӯи Аллоҳтаъоло ба ҳазрати Муҳаммад, (аз мо ҳазор салавот бар ӯ) як тасалли ва барои ояндаи ӯ (с) чуноне, ки ояти зер мефармояд, муждаи хуб аст.

هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَّكَابٍ

Ḥāzā zikr. Ва инна лил муттақина ла ҳусна мааб. 49.

49. Ин Куръон пандест ва батаҳқиқ, барои парҳезгорон бозгашти нек аст,

Аллоҳтаъоло дар ояти мазкур мефармояд, ки мақсад аз овардани қиссаҳои пайғамбарони гузашта, барои ту - ай Ҳабиби Мо, (с) аз як тараф ёдоварӣ аз рӯзгори пандомӯзи онҳо ва тасаллию панду сабақ омӯхтан бошад, аз тарафи дигар зикри ҷамили расулони гиромӣ ва шарафе аз онҳо буд, ки дар ҳамин дунё доимо ба ёд оварда шавад. Албатта, мақому мартабаи ҳар як инсони худотарсу мутеъи Аллоҳу расули Ӯ олай буда, барои охират бозгашти неке дорад. Он бозгашти некро ояти зер, иншоаллох, эзоҳ медиҳад.

جَنَّتِ عَدْنٍ مُّفْتَحَةً لَهُمُ الْأَبْوَابُ ﴿٥٠﴾

Ҷаннати ъадни-м муфаттаҳата-л лаҳуму-л-абвāб.50.

50. бӯстонҳои ободи доимӣ, ки барои онҳо дарвозаҳои онҳо кушода аст,

مُتَكِّينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفِكَهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾

Муттакийна фӣхā ядъуна фӣхā би фāкиҳатин кашӯрати-в ва шароб.51.

51. дар он ҷо тақяқунон бошанд, дар он ҷо меваи бисёр ва шаробро металабанд.

وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ أَتْرَابٍ ﴿٥٢﴾

❁Ва ъиндаҳум қосироту-т-тарфи атрōб. 52.

52. Ва назди онҳо занони ҳаммонанд дар синну солу чаши фурудоранда бошанд.

Аз ояти боло бозгашти хуби мардони роҳи Худо маълум гардид. Яъне Ҷаннати пурнеъмат барои онҳо башорат дода шуд. Илова бар ин, оятҳои мазкур барои чунин шахсон хушхабарӣ дигаре мерасонанд, ки дарвозаҳои Ҷаннати адн (обод) ба рӯи онҳо кушода буда, интизори қудуми онҳост. Ҳар касе аз ин зумра меҳодад вориди он гардад, бе роҳнамо, қасру кӯшки худро меёбад ва барои кофтани кӯфтани дари он ҳоҷат нест. Малоикаҳое, ки дар хизмати ҷаннатӣ қарор доранд, чун онҳоро мебинанд, хушҳол гашта, марҳабо меғоянд ва салом дода, дарҳоро ба рӯишон

мекушоянд. Онҳо дохили Ҷаннатҳо шуда, ба рӯйи тахтҳои ороиш ва зарандуд шуда така зада, фароғат мебаранд. Бо роҳати том аз меваҳои болаззату шаробҳои бисёру гуногуни он барои худ меҳонанд. Тақязанию фароғати онҳо одати подшоҳонро ба хотир орад. Ибни Касир гуфта, ки ҳар вақто ки ҷаннатиён кадом намуди неъматро талаб кунанд, хидматгори Ҷаннат дар ҳол барояшон ҳозир месозанд.

Барои касоне, ки онҳо бозгашти некӯ доранд, неъмат дигар ин аст, ки занони ҳурулҷайн, ки навҷавону шахлочашм ва дар синну сол бо ҳам барбаранду ба ҷуз шавҳарони худ ба касе наменигаранд, дар хидмати фараҳбахши ҷаннатиён қарор доранд:

هَذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٥٣﴾

Ҳазā mā туъадӯна ли явми-л-ҳисāб. 53.

53. Ин аст он чӣ барои рӯзи ҳисоб ба он ваъда дода мешудед.

Вақто ки аҳли Ҷаннат ба чунин неъматҳое, ки дар оятҳои қаблӣ зикр шуд, ноил мегарданд, ба онҳо гуфта мешавад, ки он чи дар дунё аз сифатҳои Ҷаннат ва неъматҳои ӯ барои бандагони худотарсу парҳезгор, баъди зинда шудану аз Ҷаҳаннам саломат мондан ҳамчу мукофот ваъда шуда буд, ҳамин аст. Баъди ин Аллоҳтаъоло ба ояти зер аз сифати Ҷаннати ҷовидон хабар додааст.

إِنَّ هَذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ ﴿٥٤﴾

Инна ҳазā ла ризқунā mā лаҳу мин-н-нафāд. 54.

54. Албатта, ин ризқи додаи Мост, онро ҳеҷ тамомшавӣ нест.

Аллоҳтаъоло дар ояти мазкур бори дигар сифату миқдори неъматҳои ҷаннатро баён намуда мефармояд, ки неъматҳое, ки Мо ба шумо ҷаннатиён барои подоши аъмол ҷоиз донистем, ҳамин аст. Чи қадаре, ки меҳоҳед, аз онҳо тановул кунед, зеро силсилаи онҳо бепоён буда, хотима барои онҳо вучуд надорад. (с. «Тин», ояти 6 ҳам ба ҳамин маъно омадааст)

Баъди он, ки Аллоҳтаъоло бозгашти муттақиёро ба оятҳои мазкур бо услуби ин сураи муборак баён намуд ва пеш аз он ки дар ояти баъдӣ аҳволи бадкорон ибтидо бахшад, сари ҳамин оят калимаи «ҳозо»-ро ҷой дод, ки ба суханҳои гузашта алоқаманд аст. «Ҳозо» хабарест мубтадояш ҳазф(нест)шуда, яъне (Ал амру ҳозо) - кору оқибати охири муттақиён ҳамин аст, ки дар оятҳои қаблӣ зикри худро ёфт. Аммо алоқаи калимаи «ҳозо»-ро ба оятҳои баъдӣ

ба ҳисоб гирем, ба маънои «Аммо баъд» истеъмол мешавад. Яъне баъди зикри сифати муттақиён зикри аҳволи бадбахтон ва мучримон бо услуби ин сура дар оятҳои зер баён мешавад. Сипас баъзе далелҳои, ки сидқи Расулуллоҳ (с)-ро баён месозанд зикр мегардад. Баъди ин бо зикри қисси Одам (а) ва Иблис, сураи муборака хотима меёбад. Мақсад аз ин баён ин аст, ки башарият аз чунин шайтанат ва аз душмани худ Иблис ва васвасаҳои доимии вай барҳазар бошанд. Ин буд пешсухани андак, барои оятҳои баъдӣ:

هَذَا وَابٍ لِلطَّغِينِ لَشَرِّ مَعَابٍ

Ҳазъа. Ва инна ли-т-төгйна ла шарра мааб. 55.

55. Ин буд анҷоми кори муттақиён. Ва батаҳқиқ, аз ҳад гузаштагонро бозгашти бад бошад,

جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمِهَادُ

Ҷаҳаннама яславнаҳа фа биъса-л-миҳад. 56.

56. Дӯзах аст, ки дар он дароянд, он бад ҷойгоҳ аст барои онҳо.

هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ

Ҳазъа фал язӯқӯху ҳамиму-в ва гассақ. 57.

57. Ин аст, нас, онро бичашанд (он) оби ҷӯшон ва хунобаи дӯзахӣ аст.

Анҷоми кори муттақиён дар оятҳои қаблӣ гузашт, ҳоло давоми оят, валлоҳу аълам, анҷоми кори бадкоронро баён мекунад.

Албатта, бозгашти он мушриконе, ки ба Расулуллоҳ (с) бовар накарда, аз тоати Аллоҳ хориҷ шуданд, бисёр бозгашти бад аст, ки онро Ҷаҳаннам хонанд. Ҷаҳаннам барои бадкорону кофирон омода шудааст. Онҳо бар асари амалҳои баде, ки дар дунё анҷом доданду ба ин оромгоҳи пурдаҳшати ниҳоят бад, дохил шуданд, азоби дардноки онро албатта, мебинанд. Дар он асно ба онҳо гуфта мешавад, ки ин аст ивази он ҷазои амалҳои бади шумо! Яъне оби ҷӯшонеро, ки даруни шуморо месӯзонад ва рӯдаҳоятонро мерезонад, бичашед ки он ғизои махсуси шумост ва барои шумо омода шудааст. Ҳамчунин барои ташнагии ҷаҳаннамиёнро шикастан ба нӯшидани «ғассоқ», ки аз чирку

зардоби ҷаҳаннамиён мураккаб шудааст, амр мешавад, ки ин амал, албатта, иҷрошуданӣ аст (наузубиллоҳ).

Баъзе муфасссирон гуфтаанд, ки «ғассоқ» баръакси «ҳамим» бошад. Яъне он бисёр сард ва аз нушидани ӯ бисёр азият воқеъ гардад. Валлоҳу аълам.

وَأَخْرَجْنَا مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجًا

Ва āхару миъ шаклиҳи азвāч. 58.

58. Ва барои онҳо азоби дигарест аз навъҳои гуногуни ба ҳам монанд.

Боз барои аҳли Ҷаҳаннам, болои он азобе, ки доранд ҳамчун «замҳарир» (хунуки сахт), «самум» (боди сӯзон), «заққум» (дарахти хордор) дигар азобҳои гуногуну ҳамшакл омода шудааст. Онҳоро ногузир мечашанд.

Баъдан ба назди сардорони саркаш, тобеъ -пайравонашонро меоранд, дар ин ҳангом аз ҷониби посбонони Дӯзах хитоб мешавад:

هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ لَا مَرْحَبًا بِهِمْ إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ

Ҳāzā фавҷу-м муқтаҳиму-м маъакум лā марҳабам биҳим. Иннаҳум солу-н-нār. 59.

59. (Ба сардорони ғумроҳ гуфта шавад:) «Ин қавмест ҳамроҳи шумо (дар Дӯзах) дароянд! (Сардорон гӯянд): «Бар онҳо марҳабо набошад», албатта, онон дохилишавандагони оташ ҳастанд.

Аллоҳтаъоло зимни ояти мазкур аз аҳволи аҳли нор (оташ), вақто ки ҳамдигарро ба ҷои салом додану марҳабо гуфтан беҳурматӣ мекунанду лаънат меҳонанд, хабар медиҳад, ки тоифаи аввал (яъне сардорон), ки дохили Ҷаҳаннаманд, чун тоифаи дигареро (тобеонро) назди онҳо дохил месозанд, посбонҳои Ҷаҳаннам ба гурӯҳи аввал мегӯянд, ки ай сардорони гурӯҳи тоғӣ (саркаш), ин анбӯҳи калоне, ки дида истодаед, дар дунё тобеъи шумо буданд, акун дар Ҷаҳаннам ҳам ҳамроҳи шумо хоҳанд буд. Мисли шумо ҳам барои онҳо манзили хуб омода нашудааст. Мисли шумо барои онҳо низ нидои марҳабо ва хуш омадед, садо намедиҳад. Албатта, бе ягон шубҳа ҳамаи шумо дар Ҷаҳаннам боқӣ мемонед. Наъзу биллоҳ, тобеъон бо шунидани чунин суханҳо дилқуб мешаванду барои сардорони худ сухани зеринро мегӯянд:

قَالُوا بَلْ أَنْتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ أَنْتُمْ قَدْ مَتَمُّوهُ لَنَا فَبَيْسَ الْقَرَارُ ﴿٦٠﴾

Қолу бал айтум лā марҳабам бикум. Айтум қаддамтумуху ланā фа биьса-л-қарор.60.

60. Пайравон гӯянд: «Балки шумоед сазовор ба ин ки барои шумо марҳабо набошад! Шумо бар мо азобро пеш овардед, пас, Дӯзах бад қароргоҳ аст».

Тобеъон, ҳангоме ки аз сардорони худ чунин суханҳои таҳқиромезро мешунаванд, дар ҷавоби гӯянд, ки ай бадбахтон, Худо шуморо бизанад ва барои шумо ҳеҷ ҷои ором ва шунидани марҳаборо рӯзӣ набинад. Оё шумо набудед, ки роҳи мо дуруст гуфтеду моро бо иғвои фитнаи худ андохтед? Ҳоло кучост дурустии роҳи шумо? Чаро моро гирифтори чунин азобҳо намудед? Чаро? Акнун бигӯед, барои халосии худ аз ин оромгоҳи баде, ки барои мо ва шумост, ба кучо биравам ва аз кучо паноҳ бичӯем? Ана ҳамин тавр, аҳли Дӯзах (яъне раисону тобеъон) байни худ мочаро мебардоранд ва тобеъон боз ин суханони зеринро мегӯянд:

قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا فَرَدَّهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ ﴿٦١﴾

Қолу Раббанā маъ қаддама ланā ҳазā фа зидҳу ъазāбан̄ зӣъфан̄ фи-н-нār.61.

61. Пайравон гӯянд: «Эй Парвардигори мо, касе ки барои мо инро пеш овардааст, пас, азоби ўро дар оташи дучанд зиёда кун».

Чун ҳамдигарро сарзанишу маломат кунанд, тобеъон иловатан назди Аллоҳтаъоло арз оварда, барои сардорони худ дуъо кунанд, ки Парвардигоро, ҳар касе бо фитнаи худ моро ба ин мусибат мубтало сохт, азоби ўро дар оташ дучанд зиёда гардон! Гӯё бо чунин дуъо онҳо андаке тасалли меёбанд, ҳол он ки дар он вақт ҳеҷ гуна тасаллию ором шудан муяссар нест. Ва шунидани таъну лаън як навъ азоб аст, ки аламо боз зиёдтар гардонад. Суханҳои ҳаргунаи аҳли Ҷаҳаннам ба оятҳои зер идома дорад:...

وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رَجُلًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِّنَ الْأَشْرَارِ ﴿٦٢﴾

Ва қолу mā ланā лā нарō риҷāлан̄ куннā наъуддӯхум-м мина-л-ашрор. 62.

62. Ва аҳли Дӯзах ба ҳамдигар гуянд: «Чист моро, ки мардонеро, ки мо онҳоро аз бадон мешуморидем, намебинем?».

أَتُخَذَتْهُمْ سِحْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ ﴿٦٢﴾

Аттаҳазнāҳум сихриййан ам зāғат ъанҳуму-л-абс̣ор. 63.

63. Онҳоро ба масхара гирифта будем ё чашмҳои мо хато хӯрдаасту мо онҳоро намебинем».

Аҳли Ҷаҳаннам чун мебинанд мардуми бо ҳам ошно дохили Дӯзаҳу ҳама як ҷо ҷамъ омаданд, ҳоло дар миёни онҳо баъзеҳо нестанд, азобашон аз он ҳам зиёдтар мешавад. Яъне онҳо дақиқ назар мекунанд, мебинанд, ки мусулмонон миёни онҳо ҳузур надоранд. Ҳол он ки онҳоро хуб мешинохтанд ва онҳоро бадтарину пасттарин инсон дониста, нисбаташон ҳар гуна истехзоро раво медиданд. Ба онҳо душманӣ варзида, зиён мерасониданд ва ҳамеша таҳқирашон мекарданд. Аз набудани онҳо ҳайрон шуда мегӯянд, ки чаро фалону фалон кас дар миёни мо нест? Мо онҳоро ҳатто инсон ҳисоб намекардем. Магар имрӯз лоиқ нест, ки онҳо дар миёни мо бошанд? Ё ин ҷо мавҷуданду чашмҳои қачшудаи мо хато карда, онҳоро намебинад?

Ибни Аббос (раз.) мегӯянд: «Мурод аз ин ҷустуҷӯи онҳо асҳоби Расулulloҳ (с) аст. Яъне Абӯҷаҳл мегӯяд: «Билол дар қучост? Суҳайбу Амморро чаро намебинем?» Ин бадбахтон надонанд, ки онҳо дар ҷаннатулфирдавсанд.» Во аҷабо мар Абӯҷаҳлро, ки фарзандонаш Икрмаю Ҷувайра ва модару бародараш ислом оварданду ӯ худ кофир боқӣ монд.

إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقُّ تَخَاصُّمِ أَهْلِ النَّارِ ﴿٦٣﴾

Инна зāлика ла ҳаққун тахōсуму аҳли-н-нāр. 64.

64. Албатта, ин мухосамаи (забони) аҳли Ҷаҳаннам бо якдигар ҳақ асту шуданӣ.

Аллоҳтаъоло мефармояд, ки ай Муҳаммад (с), он чи, ки аз душманиву ҳамдигарро лаънат гуфтани аҳли нор ба ту хабар дода шуд, ҳақ асту рост. Дар Ҷаҳаннам чунин ҳодиса, албатта, ба вуқӯъ меояд. Агарчи ҷидол байни онҳо зоҳири қиёс асту савол шавад, ки дар он айёми ниҳоят пурдаҳшат ҳар кас «нафси-нафси» гуфта, бо худ овора аст, чӣ гуна бо ҳамдигар муҷодала мекунанд? Бояд гуфт, ки ин хасм варзидану бо ҳамдигар мунозира кардан ва ба ҳамдигар гуфтани «ба ту марҳабо воқеъ нагардад» ва ғайра, байни

чаҳаннамиён амрест, ки лаҳзае ногузир сурат мегирад. Яъне чунин шароитро Аллоҳтаъоло барои кофирон муҳайё месозад. Ин ҳам як навъ такмили азоби онҳост. Валлоҳу аълам.

قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ وَمَا مِنِّ إِلَهِ إِلَّا اللَّهُ الْوَحِيدُ الْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾

Қул иннамъ ана мунзир. Ва ма мин илāҳин иллаллоҳу-л-Вāҳиду-л-Қаҳҳār. 65.

65. Бигӯ (эй Муҳаммад): «Ҳамин аст, гайри ин чизи дигаре нест, ки ман расулу тарсонандаам ва ҳеҷ маъбуди барҳақ нест, магар Аллоҳи ягонаи қаҳҳор.

رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ﴿٦٦﴾

Раббу-с самāвāти ва-л-арзӣ ва ма байнаҳума-л-Ъазӣзу-л-Ғаффār.66.

66. Парвардигори осмонҳо ва Замин ва он чӣ байни онҳост, (Ў) голибу омӯрзгор аст».

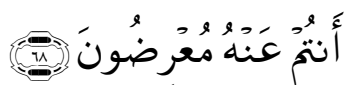
Ай Муҳаммад (с), ба ҷамоаи мушрикҳо бигӯ, ки вазифаи ман пайғамбарист. Ин аз сӯи Аллоҳтаъоло ба ба ман амр, шудааст. Ман бояд аз он чи дар пеш истодаасту он ҳатман ба вуқӯъ омаданист, шуморо хабару бим бидиҳам. Агар шумо ба ҳарфи ман бовар накунед, ба азоби саҳт гирифтор хоҳед шуд. Ҳар он чи ба шумо мегӯям, ҳама ҳаққасту рост ва ман ҳаргиз соҳиру шоиру коҳин нестам. Инро бояд бидонед, ки барои шумо ва тамоми махлуқоту мавҷудот ба ҷуз Аллоҳи ягонаи қаҳҳор дигар маъбуди барҳаққе нест!

Тавоноии Ўро ҳеҷ чиз баробар шуда наметавонад. Ў Парвардигори тамоми осмонҳо ва замин ва тамоми мавҷудоти дар ин ду буда аст. Ҳар он чӣ дар миёни ин ду аз аҷоибу ғароиб вучуд дорад, он ҳама офаридаи Ўст. Ҳамаи онҳо дар тасарруфи Ў қарор доранд. То ҳар замоне хоҳад, онҳоро қоиму боқӣ медорад ва ҳар вақто ки хоҳад, онҳоро харобу фано месозад. Ў чунон голиб аст, ки ҳеҷ чизе Парвардигорро дар тасарруфи махлуқоти худ ҳалал расонида наметавонад. Албатта, Ў омӯрзгор аст ва бахшишу афви Вайро ҳадде нест. Агар Ў махлуқи худро ба қаҳр гирад, ҳеҷ кас натавонад, ки ҷон ба саломат барад. Валлоҳу аълам.

قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾

Қул ҳува набаун ъаѝим. 67.

67. Бигӯ: «Ин (Қуръон) хабари бузург аст,

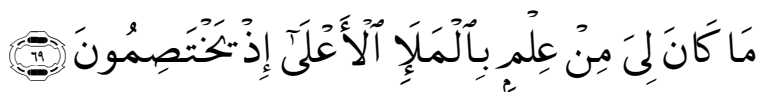
Антум ъанҳу муъриѝун. 68.

68. ки шумо аз он рӯй гардондаед.

Тафсири хабари бузургро муфасссирони киром ҳар гуна эзоҳ додаанд. Баъзе аз онҳо мурод аз хабари бузург Қуръонро доништаанд, баъзе аз онҳо рисолати Пайғамбари Аллоҳ (с)-ро дар назар доранд. Гурӯҳи дигаре қиёмату аҳволи вайро ишора кардаанд.

Ба ҳар тақдир, Аллоҳтаъоло зимни ояти мазкур (боз Худованд донотар аст) мефармояд, ки ай Муҳаммад (с), ба мушрикони бигӯ, ки Қуръоне, ки барои ҳидояти оммаи мардум бар ман нозил шудаасту ман амри Илоҳиро аз он, ба шумо мефаҳмонам, он як сухани оддӣ набуда балки як хабари бузург аст. Аммо шумо моҳияту бузургии он хабари бузургро нафаҳмидед, чунон рафтор мекунад, ки гӯё дар оянда назди шумо на ҳисоб асту на китоб, на савоб асту на иқоб, ҳатто аз шунидани чунин сухан рӯй мегардонед ва ба он таваҷҷӯҳе ҳам зоҳир намекунад. Чизе ба шумо аз он хабари бузург гуфта шавад, ҷои панд гирифтани ба мазоҳ мепаддозед. Афсӯс, ки шумо намефаҳмед, суолҳои таҳқиқомез медиҳед, ки «Он растохез кай меояд?», «Чаро он ин қадар дер меояд?», «Чаро ба таъҷил намеояд?» ва... Чуноне ки аз оятҳои гузашта инкору тамасхури кофирону мушрикони ба мо маълум гардид, ҳамчунин барои радди ақидаи онҳо як силсила оятҳои зерин нозил шуданд.

Аз он ҷумла, ояти зер барои ба худ омадани он бадбахтон бар зидди онҳо, иншоаллоҳ сухан мекунад.

**Мā кāна лия мин ѝилмиѝ би-л-малаи-л аълā из
яхтаѝимун. 69.**

69. Маро ба ҳоли ин ҷамоъати баландқадри аз фариштагон, чун бо ҳам (дар шаъни Одам) гуфтушунид мекунанд, ҳеҷ илме нест.

Зимни ояти мазкур Аллоҳтаъоло барои фаҳмонидани кофирону мушрикони Ҳабиби Худ (с)-ро мефармояд, то ба онҳо бигӯяд, ки ин суханҳое, ки ба шумо мегӯяму он хабари бузургро ба

шумо мефаҳмонам, агар ваҳйи Илоҳӣ набошанд, пас аз кучо гуфтугӯи олами болоро медонам? Яъне аз кучо ҳоли Одам (а) ва пайдоиши ӯ ва сачда накардани шайтонро медонам?

Хулоса, байни бошандагони олами боло барои тадбири маҳлуқоти олам гуфтугӯҳо мегузарад ва ба Расулulloҳ (с) хабари онҳо меояд. Ӯ (с) (ба инсонҳо) хабар медиҳад. Аз назди худ, чуноне, ки дар оятҳои зер омадааст, ҳеҷ гоҳ чизе набофтаву нагуфтааст.

﴿٧٠﴾ إِنَّ يُوحَىٰ إِلَىٰ إِلَٰهِ أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ

Ий ӯҳӣ илайя иллā аннамā ана назиру-м-мубӣн. 70.

70. Бар ман (дар шаъни Одам) ваҳӣ фиристода наместавад, магар ин ки ман (расулу) тарсонандаи ошкораам».

Давоми ояти болост, ки Аллоҳтаъоло бо забони Расули Худ (с) мефармояд, ки ба ман чизи дигаре ба ҷуз ваҳйи Илоҳӣ намеояд. Ман яке аз расулон ҳастам. Ман шуморо мувофиқи ваҳйи Илоҳӣ аз азоби оянда (агар ҷӣ шумо қабул надоред) ба таври ошкоро бимдиҳандаам.

Баъди ин, аз қиссаи ҳазрати Одам (а) бо услуби хоси ин сура ва гуфтугӯи фариштагон байни худ дар оятҳои зер хабар дода мешавад:

﴿٧١﴾ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ إِنِّي خَلَقْتُ بَشَرًا مِّن طِينٍ

Из қола Раббука лил малъикати иннӣ холиқум башарам мин тӣн. 71.

71. Чун Парвардигори ту фариштагонро гуфт: «Ҳаройина, Ман башарро аз гил офариданиам.

﴿٧٢﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَاجِدِينَ

Фа изā саввайтуҳӯ ва нафахту фӣҳи ми-р-руҳӣ фақаъӯ лаҳӯ сāҷидӣн. 72.

72. Пас, чун ўро росту дуруст кунам ва дар вай рӯҳи Худо баидамам, пас, пеши ӯ сачдақунон биафтед».

Дар ёд ор ай Муҳаммад (с), вақто ки Парвардигори ту ба фариштагон гуфт, ки ман ба зудӣ, албатта, аз гил инсон (Одам (а))-ро халқ мекунам. Чун (ҷисми) ўро росту дуруст намоям ва аз рӯҳи Худ дар вай баидамам, пас ӯ зинда мегардад, он гоҳ шумо аз рӯи

иззату икром ўро сачда кунед. Муфасссирони киром ҳама иттифоқ бар онанд, ки он сачда, сачдаи таҳиёт (салом додан) бар Одам (а) буд на сачдаи ибодат. Аллоҳтаъоло дар ояти мазкур аз рӯҳи Худ сухан намудааст. Чи будани рӯҳ аз ҷумлаи ғайбиёт буда, барои мо то охир ҳамчу сирри донистанашаванда боқӣ мемонад. Зеро Ў таъоло аз илми рӯҳшиносӣ ба мо кам иттилоъ додааст. Рӯҳ мисли ҷасад аз обу гил мураккаб нагардидаст, то ин ки мо онро пурра дониста тавонем.

Иҷрои амри Аллоҳтаъолоро, иншоаллоҳ, дар оятҳои баъдӣ эзоҳ медиҳем:

فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٧٣﴾

Фа сачада-л-малъикату куллуҳум аҷмаъун. 73.

73. Пас, тамоми ғариштагон - ҳама якҷо сачда карданд,

إِلَّا إِبْلِيسَ أَتَّكَبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٧٤﴾

Иллъ Иблӯсастакбара ва кона мина-л-кафирӯн. 74.

74. магар Иблис такаббур кард ва аз кофирон гашт.

Қиссаи Одам (а) ва Иблис дар сураҳои «Бақара», «Аъроф», «Ҳиҷр», «Каҳф» ба тафсил омадааст, ин ҷо ба мухтасар овардани он иктифо намудем.

Аллоҳтаъоло ба малоик эълон кард, ки Ман махлуқи наvero ба олами ҳастӣ меорам, пас шумо бинобар амри Ман ўро сачда кунед. Чун Одам (а) офарида шуд, аз рӯи иҷрои амри Ў таъоло ҳамаи малоик сарро ба сачда ниҳоданд, магар Иблис (шайтон), ки сачда накарду аз ҷумлаи кофирон гашт. Вай аз гурӯҳи чунин чинҳое гашт, ки аксари онҳо аз ҳукми Аллоҳ мункир шуда, кофир буданд. Иблис ба Аллоҳ душманӣ намуд ва даъво кард, ки ман аз ӯ (Одам) беҳтару бартарам ва ба ин сабаб кофир шуд. Аллоҳтаъоло ўро мардуд эълон намуда, аз даргоҳи Худ ронд. Пас...

قَالَ يٰٓإِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيْدِي ۖ أَتَّكَبَرْتَ ۖ أَمْ

كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ ﴿٧٥﴾

Қола йъ Иблӯсу м̄ манаъака аӢ тасҷуда ли м̄ халақту би ядаӣ. Астакбарта ам кунта мина-л-ъалӣн. 75.

75. (Аллоҳ) гуфт: «Эй Иблис, чӣ чиз туро боздошт аз ин ки он чиро, ки бо ду ҷад (даст)-и Худ офаридам, сачда накарди? Оё такаббур кардӣ? Ё аз баландқадрон ҳастӣ?».

قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ ﴿٧٦﴾

Қола ана хайру-м минҳу халақтанӣ мин-н-нāри-в ва халақтаҳу миң тīн.76.

76. (Иблис) гуфт: «Ман аз вай беҳтарам, маро аз оташ офаридаӣ ва ўро аз гил офаридаӣ».

Вақто ки ба ғайри Иблис ҳама Одам (а)-ро сачда намуданд, Аллоҳтаъоло ба Иблис гуфт, ки ай Иблис чӣ кор туро боз дошт, ки аз амри Ман сар печида, кибру ғурур варзидию он чиро, ки Ман офаридаам, сачда накардӣ? Оё аз сачда кардан такаббур кардӣ? Ё ту аз ҷумлаи бандагони баргузидаву олиқадри Ман ҳастӣ? Чаро ба ғайри ту ҳама махлуқот амри Маро ба ҷо оварданду ту не? Ман Одам (а)-ро бе падар, бе модар, бо ду яди Худ офаридаам. Оё ин қадар ҳурмату шарафе, ки назди Ман дорад, барои фаҳмидани ту басанда нест?

Шайтон гуфт, ки ман аз рӯи офариниш худ аз оташам. Унсури ман аз Одам дида, ки аз хок аст, беҳтару болотар аст. Яъне ба таърифу тавсифи худ пардохт, кибру ғурураш нагузошт, ки амри Аллоҳтаъолоро ба ҷо биёрад.

Албатта, чунин суҳанҳо аз сӯи Аллоҳтаъоло барои шайтон ниҳоят маломату сарзаниши саҳт буд. Албатта, Аллоҳтаъоло холиқи тамоми махлуқот аст, лекин ба шайтон вақто хитоб карда мегӯяд, ки Ман инсонро бо ду яди Худ офаридам, ин барои инсон нисбат ба дигар махлуқот як шарафи бузург аст.

Хулоса, Иблиси аз оташ офаридашуда пиндори худро боло донисту ба инсони аз хок офаридашуда сачда накард. Ин писанди Аллоҳ наомад, номаш лаъин шуду мардуди даргоҳи Илоҳӣ гардид. Ба инсон ҳасад бурду душмани ӯ гардид, ба ҷазои сазоворе гирифторм шуд, ки ояти зер аз он хабар медиҳад:

قَالَ فَأَخْرِجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٧٧﴾

Қола фаҳруҷ минҳā фа иннака раҷӣм.77.

77. Аллоҳ гуфт: «Пас, (аз Биҳишт) берун шав, ҳаройина, ту рондашудай!»

وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعَنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ ﴿٧٨﴾

Ва инна ъалайка лаънатӣ илā явми-д-дин.78.

78. Ва батаҳқиқ, лаънати Ман то рӯзи ҷазо бар ту бод!».

Шайтон тамоми ҳурмату кароматеро, ки назди Аллоҳтаъоло дошт, ба сабаби тарки амри Аллоҳтаъоло бохт, дигар лоиқи дар Ҷаннат буданаш намонд. Аллоҳтаъоло барои ронда шудани ӯ амр намуда гуфт, ки баро аз Ҷаннати Ман, ту дигар лоиқи ин даргоҳ нестӣ, то рӯзи Қиёмат ҷазою садои лаънати Ман бар ту боқӣ бимонад! Он азобу уқубате, ки дар рӯзи ҷазо мебинӣ, аз ин рондашудан дида аламовартар хоҳад буд! Иблисе, ки дар биҳишт бо дигар фариштагон суҳбатҳоро маҷлисҳо менамуд, акнун ронда шуду то рӯзи қиёмат бар вай лаънат фиристода мешавад ва он лаънат меафзояд. Он лаънат нисбат ба лаънати рӯзи ҷазо ҳеҷ аст. Зеро Аллоҳтаъоло дар дигар оят қасам меҳӯрад, ки аз ту (шайтон) ва аз шахсоне, ки тобеи туанд, Ҷаҳаннамро пур месозам.

Баъди шунидани ин суханони биму марговар Иблис гуфт:

قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٧٩﴾

Қола Рабби фа анъирнӣ илā явми юбъаъун.79.

79. Гуфт: «Эй Парвардигори ман, пас, маро то рӯзе, ки мурдагон барангехта шаванд, муҳлат бидеҳ».

Шайтон баъди шунидани ин сазои саҳт аз ҷиҳати он адовате, ки бо Одам (а)-у зуррияти ӯ дошт, аз Аллоҳтаъоло дархост намуда гуфт, ки ай Парвардигори ман, маро то рӯзи қиёмат боқӣ гузору муҳлат бидеҳ. Яъне шайтон гуфт, ки маро умри дарозу зуррия ато кун, то кори худро ба итмом расонам!

Аллоҳ дархости шайтонро бо тақозои ҳикмати Худ ба ихтиёри ӯ гузошту гуфт:

قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿٨٠﴾

Қола фа иннака мина-л-мунъарин. 80.

80. Гуфт: «Ҳаройина, ту аз муҳлатдодашудагонӣ,

إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٨١﴾

Илā явми-л-вақти-л маълум. 81.**81. то (он) рӯзи вақти маълум».**

Хонандаи мухлису ҳушёр, туро аз ин атои Аллоҳтаъоло ба шайтон таъаҷҷубат наояд, зеро дунё назди Аллоҳтаъоло қадре надорад. Ҷуро ба дӯсти Худ ҳам медиҳад, ба душмани Худ ҳам. Аммо охирату некӯии онро фақат ба дӯстони худ медиҳад. Бинобар ин, Аллоҳтаъоло дархости шайтонро рад накард ва гуфт, ки ту то рӯзи маълум аз ҷумлаи бандагони муҳлат дода шуда ҳастӣ. Он рӯзи маълум дамидани сури аввал аст, ки ба дамидани он ҳастии тамоми махлуқот ва кори шайтон ба охир мерасад, дигар барои ӯ муҳлат нест!

Шайтон ин нидои Аллоҳро шуниду гуфт:

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَا غَوَيْنَهُمْ أَجْمَعِينَ

Қола фа би ъиззатика ла угвианнаҳум аҷмаъин. 82.

82. Гуфт: «Пас, ба иззати Ту қасам, ки албатта, ҳамаашонро гумроҳ гардонам,

إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلِصِينَ

Иллā ъибāдака минҳуму-л-мухласин. 83.**83. магар бандагони баргузидаи Туро, ки холисанд».**

Шайтони бадбахт вақто донист, ки аз ҷумлаи муҳлатдодагон аст, гуфт, ки маро барои инсон шуда, аз даргоҳи Худ рондӣ, қасам ба иззату ҷалоли ту, ки ман то метавонаму ҷон дорам, дар ҳаққи онҳо бадӣ карда, гумроҳашон месозам. Онҳоро бо роҳи худ ба шайтанат андохта, аз қафои худ мебарам. Магар шахсонеро, ки барои ибодати Худ холис сохтай ва онҳоро аз бадии ман нигоҳ доштаӣ, ман ин тоифаро иғво андохта наметавонам. Он касеро тобеъи худ мегардонам, ки ӯ дар амал холис нест, насиҳати Қуръону пайғамбарро ба ҷо намеорад, барои ризои Аллоҳтаъоло амал намекунад.

Хонандаи мухлис, худ қазоват кунед, шайтон бо вучуде ки шайтон аст, мегӯяд, ки ай Парвардигор, Ту маро халқ кардӣ, ба зоти Ту қасам, ай Парвардигори ман, то рӯзи охират маро боқӣ гузор, боз иқрор шуда мегӯяд бандагони мухлиси Туро гумроҳу васваса андохта наметавонам. Бо вучуде ки ба Аллоҳу сифатҳои ӯ иқрор аст, як амри Аллоҳтаъолоро ба ҷо наовард, рондаи даргоҳи Илоҳӣ шуд.

Иблис, ки иблис аст, ба гуноҳи худ иқрор аст. Чуноне, ки аз мазмуни оятҳои гузашта пай бурдем, ҳукми Аллоҳтаъолоро, ҷоиз медонад. Аммо шахсоне, ки ба хотири фарзанди Одам (а) будан қадру эътиборе назди Аллоҳтаъоло доранд, намедонанд ва ҳатто дар хотир ҳам оварда наметавонанд, ки ҳангоми офариниши асли онҳо чунин ҳодисаҳо ба вуқӯъ омадааст ва ин қазияро чун Иблис ба эътибор намегиранду тарки амрҳои он Зотеро мекунанд, ки ӯ қаҳҳорасту ҳам ҷаббор... Худро кӣ ҳис мекунанд ва ба кӣ худро баробар мекарда бошад?

Оё ин саволҳо посух доранд ё не?

قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ أَقُولُ

Қола фа-л-ҳаққу ва-л-ҳаққа ақул.84.

84. Аллоҳ гуфт: «Пас, ин аст сухани ҳақ ва ҳақро мегӯям,

لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ

Ла амлаанна Ҷаҳаннама минъа ва мим маъ табиъака минҳум аҷмаъин. 85.

85. ки албатта, Ҷаҳаннамо аз ту ва аз тобеони ту ва аз ононе, ки туро пайравӣ мекунанд, ҳамаро як ҷо пур месозам».

Баъд аз ин моҷаро Аллоҳтаъоло зимни оятҳои мазкур фармуд, ки ба ҳақ қасам меҳурам, зеро он сифати Ман аст ва Ман ба ғайри ҳақ чизи дигареро намегӯям, зеро ҳақ гуфтан сухани Ман аст. Ин Ҷаҳаннамо бе мақсаду бе кор халқ накардам ва Ман онро аз ту, амсоли ту ва аз пайравону тобеони ту, ки аз зуррияти Одаманд, албатта, пур месозаму ҳамаи шуморо дар он якҷо ҷамъ месозам. «Наъзуз биллоҳи».

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ

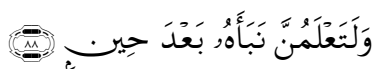
Қул маъ ас-алукум ъалайҳи мин аҷри-в ва маъ ана мина-л-мутакаллифин.86.

86. Бигӯ: «Бар ивази таблиғи ҳақ аз шумо ҳеҷ музде наметалабам ва ман аз тақлифкунандагони бе асос ва ноҳақ нестам.

إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ

Ин ҳува иллā зикру-л лил ъāламйн. 87.

87. Ва ин (Қуръон) барои ҷаҳониён ҷуз панд чизи дигаре нест.

Ва ла таъламунна набааху баъда ҳин. 88.

88. Ва албатта, баъд аз замоне хабари сидқи онро (чи дар дунё ва чи дар охира) хоҳед донист».

Аллоҳтаъоло ба Ҳабиби Худ (с) мефармояд, ки ба шунавандаҳои худ бигӯ, ки ман аз ин насиҳатҳо ва аз ин таблиғи пайғамбарии худ ҳаминро мақсад дорам, ки шояд шумо дӯстро аз душман фарқ кунед ва ба роҳи шайтони лаъини рондашудаи барзидди шумо қасамхӯрда наравед, ӯ ҳеҷ вақт шуморо ба роҳи савоб ҳидоят намекунад. Дар ивази он, панди анбиё (а)-ро бипазиред, зеро онҳо барои хайрхоҳӣ ва фоидаву ҳидояти шумо аз сӯи Аллоҳтаъоло фиристода шудаанд. Ҳеҷ яке аз онҳо ва ҳатто ман дар ивази ин насиҳатҳо аз шумо ягон музде намеҳоҷам. Ман ҳеҷ суханеро аз худ набофтааму ба шумо нагуфтаам. Он чи маро амр шудааст, барои ризои Аллоҳ ҳамон чизро ба шумо мерасонам. Шуморо бо макру фиреб аз фармудаи Аллоҳ зиёд ё кам таклиф намекунам. Ба ҳар сурат Қуръон ба ҷуз панду андарзу насиҳатҳои инсонсоз чизи дигаре нест. Агар насиҳатҳои маро қабул кунед, ихтиёр доред ва агар на ин ҳам, ихтиёри шумост. Як чизро бояд бидонед, ки ин хабархое, ки ман гуфтам ё Қуръон дорад, ҳама ҳаққасту рост. Дурустии онҳоро ба гузаштани андак вақту замон ба ҳубӣ хоҳед донист. Ҳақиқати ҳамаи ин хабарҳои гуфтаи ман барои шумо ба зудӣ маълум хоҳад гашт.

Имом Ҳасани Басрӣ (р) чунин гуфтааст: «Ай ибни Одам, назди мавтат хабари яқин меояд. Агар муждаи хуб бошад, пас бисёр хуб, агар бад бошад тавбаи он вақт қабул нест, дигар чӣ кор карда метавонӣ?». Аллоҳ донотар аст.

Поёни сураи «Сод». Ва лиллоҳил ҳамду вал миннаҳ.